

Pirjetta Lahtela & Julia Leijala

**Etelä-Pohjanmaalla toteutettujen perhetyön
kehittämishankkeiden juurtuminen perhetyöhön
työntekijöiden näkökulmasta**

Opinnäytetyö

Kevät 2017

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomin tutkinto-ohjelma

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Pirjetta Lahtela, Julia Leijala

Työn nimi: Etelä-Pohjanmaalla toteutettujen perhetyön kehittämishankkeiden juurtuminen perhetyöhön työntekijöiden näkökulmasta

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2017

Sivumäärä: 73

Liitteiden lukumäärä: 5

Opinnäytetyössämme tutkimme, miten Etelä-Pohjanmaalla toteutetut perhetyön kehittämishankkeet ovat juurtuneet perhetyöhön, ja millaisia asioita erilaiset hankkeet ovat tuoneet perhetyöhön. Tarkoituksena oli lisäksi selvittää, millaisena perhetyön toteuttajat näkevät hanketyön ja pidetäänkö sitä yhtenä toimivana kehittämisen välineenä. Aiheen valintaan vaikutti sen ajankohtaisuus, sillä lapsi- ja perhepalvelut ovat muutoksen alla seuraavien vuosien aikana ja kehittämistyötä tehdään jokaisessa maakunnassa.

Tutkimuksemme on laadullinen eli kvalitatiivinen. Se on tehty yhteistyössä Järvi-Pohjanmaan sekä Kuntayhtymä Kaksineuvoisen perhetyön toteuttajien kanssa. Haastattelimme kahdeksaa perhetyöntekijää/-ohjaajaa teemahaastattelujen avulla. Teemat muotoutuivat mukana olleiden hankkeiden tulosten pohjalta, joissa tulevat esille niitä asioita, mitä alueilla on kehitetty ja mitkä ovat siirtyneet käytäntöön. Teemat olivat yhteistyö, perhetyön toteuttamismuodot sekä suhtautuminen hankkeisiin. Myös tulokset ovat analysoitu teemojen pohjalta.

Tutkimustulokset kertovat, että kehittämishankkeet koetaan toimivimpina isompia asioita kehitettäessä, jolloin työskentely olisi monialaista ja ulkoapäin ohjattua. Osa hankkeissa kehitetyistä asioista on yhä käytössä, osa ei ollenkaan. Vaikka hankkeet eivät juurtuneet käytäntöön aina toivotulla tavalla, parhaiksi koetut toimintamallit ja -tavat otettiin käyttöön ja osa kehittyi edelleen. Hankkeiden vaikutukset näkyvät parhaiten silloin, kun kehittämisen kohteet vastaavat alueen tarpeita ja ovat siinä kohtaa ajankohtaisia. Juurtumiseen vaikuttaa lisäksi se, voidaanko työyhteisöstä irrottaa hanketyöhön työntekijää, joka voisi sitoutua täysin kehittämistyöhön sekä pystyisi tuomaan asioita käytäntöön entistä paremmin. Tulosten perusteella hankkeisiin osallistutaan aktiivisesti ja perhetyötä halutaan kehittää, sillä työ elää ajan mukana ja vaatii muutoksia.

Avainsanat: varhaisen tuen perhetyö, perhe, vanhemmuus, kehittäminen, hanketyö

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Pirjetta Lahtela, Julia Leijala

Title of thesis: Implementation of Development Projects in Family Work from the Perspective of Family Workers

Supervisor(s): Päivi Rinne

Year: 2017

Number of pages: 73

Number of appendices: 5

The purpose of our thesis was to study how family work related development projects are realized in Southern Ostrobothnia, and to see the impact of different projects. In addition, we wanted to find out how family workers see project work and if they see it as one workable development tool. Our subject is topical, because in every region child- and family services are under change during the next years.

This thesis is a qualitative research carried out together with the family workers of Ostrobothnia Lake District and The Federation of Municipalities Kaksineuvoinen. We interviewed eight family workers. The interviews were thematic. The themes were selected based on several projects' results. They turned out to be cooperation, methods and means of family work and attitude regarding projects. The analysis of the material was according to themes.

The results of this study indicate that the development projects work best when development is directed to larger entities, where working includes multidisciplinary cooperation and is piloted from the outside. Even though the projects will not root completely into practice, the best operating models and procedures were taken into use and further developed. The effects of the projects are best visible when the development meets the needs of the area and when they are topical. The rooting is more likely to happen when workers who partake the development project, can be separated from their own work, therefore they can commit to development work and bring new methods and means to practice even better. The results of this research also show that family workers actively participate in the projects, and they want to develop family work, because the work is changing and it requires continuous development.

Keywords: preventive family work, family, parenting, development, project work

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	1
Thesis abstract	2
SISÄLTÖ.....	3
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo.....	5
JOHDANTO	6
1 PERHE	8
1.1 Erilaisia perhemuotoja.....	8
1.2 Vanhemmuus	9
1.2.1 Äidin rooli	12
1.2.2 Isän rooli	12
2 PERHETYÖ.....	14
2.1 Perhetyön toteuttaminen	15
2.1.1 Varhaisen tuen perhetyö.....	16
2.1.2 Työntekijänä perhetyössä	17
2.2 Perhetyön prosessi	18
2.2.1 Aloitusvaihe.....	19
2.2.2 Selvitysvaihe	19
2.2.3 Toteutusvaihe	20
2.3 Perhetyön menetelmät ja välineet	21
2.4 Perhetyön kehittäminen.....	22
3 SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUJEN KEHITTÄMINEN	24
3.1 Kehittämisen mahdollisuudet	24
3.2 Kehittämisen haasteet.....	25
4 PERHETYÖN KEHITTÄMISHANKKEET ETELÄ-POHJANMAALLA	
.....	28
4.1 KASPERI I – Väli-Suomen lasten, nuorten, ja perheiden palvelujen kehittämishanke	29
4.1.1 Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet -kehittämishanke	31

4.2 KASPERI II – Väli-Suomen lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämishanke	33
4.2.1 ELLA – Etelä-Pohjanmaan lapsiperhepalvelut -hanke	34
4.3 LAPE – Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma	36
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	39
5.1 Tutkimuskysymykset	39
5.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	39
5.3 Kohderyhmä.....	40
5.4 Tutkimuksen menetelmät ja aineiston kerääminen	41
5.4.1 Kvalitatiivinen tutkimus.....	42
5.4.2 Avoin haastattelu	43
5.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	44
6 TUTKIMUSTULOKSET	46
6.1 Yhteistyö	48
6.2 Perhetyön toteuttamismuodot	52
6.3 Suhtautuminen hankkeisiin	57
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	61
8 POHDINTA.....	64
LÄHTEET.....	67
LIITTEET	73

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1 Vanhemmuuden tukipilarit.....	10
Kuvio 2 Perhetyön toteuttajat ja toteutusmuodot.....	15
Kuvio 3 Tutkimuksen kohteena olevat hankkeet	29
Kuvio 4 Kvalitatiivisen tutkimuksen rakenne	43

JOHDANTO

Sosiaali- ja terveystalvaeluilla on suuri merkitys ihmisten elämässä. Siksi ei ole yhdentekevää, miten niitä kehitetään ja tuotetaan. Kehittämiskulttuuri on eräänlaista aineetonta pääomaa, jolla tähdätään jatkuvasti tulevaisuuteen (Stenvall & Virtanen 2012, 248, 259). Palveluiden kehittämisen tarkastelu on välttämätöntä, sillä jatkuva resurssivaje näkyy niiden tuottavuudessa, tehokkuudessa ja vaikuttavuudessa. Palvelut on pidettävä ajan tasalla, jotta ne vastaavat asiakkaiden kasvaviin ja moninaistuviin odotuksiin ja tarpeisiin mahdollisimman hyvin. Näihin muutostarpeisiin pyritään vastaamaan erilaisten projektien avulla.

Opinnäytetyössämme tutkimme, millaisia vaikutuksia Etelä-Pohjanmaan perhetyön kehittämishankkeilla on ollut perhetyöhön. Haastattelemme Järvi-Pohjanmaan ja Kuntayhtymä Kaksineuvoisen kahdeksaa perhetyöntekijää, sekä yksilö- että ryhmähaastatteluja hyödyntäen. Tarkoituksena on työntekijöiden kokemusten myötä selvittää, millaisena hanketyö nähdään työyhteisöissä, onko niistä saatu uusia menetelmiä ja välineitä käytäntöön ja juurtuvatko projektit organisaation toimintaan. Tulosten perusteella visioimme lapsi- ja perhepalvelujen tulevaisuutta kehittämishankkeiden näkökulmasta.

Haluamme valita opinnäytetyöllemme sellaisen aiheen, joka palvelisi yhteistyökumppaneitamme sekä meitä. Uskomme, että meidän ammatillisen oppimisen lisäksi, Järvi-Pohjanmaan sekä Kuntayhtymä Kaksineuvoisen perhetyön toteuttajat saavat mahdollisuuden tarkastella hanketyötä yhtenä perhetyön kehittämisen välineenä. Perheiden parissa työskentely on tullut tutuksi vain joiltain osin työharjoitteluja, joten koemme tämän olevan hyvä mahdollisuus päästä syventämään jo opittua teoriaa sekä havainnoimaan perhe- sekä hanketyötä käytännössä. Aihe on sellainen, jonka näemme helposti lähestyttävänä, ajankohtaisena ja ennen kaikkea tärkeänä.

Lisäksi sosionomeilla on tärkeä rooli perhetyössä sekä sen kehittämisessä. Heillä on monipuolista tietoa ja taitoa, ajatellen niin lasten, vanhempien kuin perheidenkin parissa työskentelyä. On hyvä lisätä tietoisuutta perhetyöstä ja sen kehittämisestä niin ammattilaisten kuin perheidenkin keskuudessa sekä nostaa perhetyötä yhä

enemmän esille, sillä sen ennaltaehkäisevyys vähentää muun muassa moniongelmaisuuksia ja lastensuojelun tarvetta. Varhaisen puuttumisen toteuttaminen edellyttää ajattelutavan muutosta yksilöiden lisäksi myös yhteisöjen ja yhteiskunnan tasolla (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 219). Sellaisia palveluja, jossa asiakkaana on koko perhe, tarvitaan enemmän. Kokonaisvaltaisessa työssä asioita huomataan helpommin ja niihin pystytään siten vaikuttamaan paremmin.

Työmme koostuu teoriaosuudesta, toteuttamisosasta, tuloksista sekä johtopäätöksistä ja pohdinnasta. Teoriassa avaamme perheen ja perhetyön käsitteitä, sillä tutkimuskohteenamme on perhetyö ja sen toteuttajat. Pääasiallinen tarkastelumme kohdentuu kuitenkin kehittämishankkeisiin. Tutkimuksen toteuttamisosassa kerromme tarkemmin tutkimuskysymyksistä, tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteista, kohderyhmästä sekä tutkimuksen menetelmistä ja aineistonkeruusta. Loppuun koamme keskeiset tulokset, joita analysoimme teoriaa hyödyntäen. Pohdimme sitä, millaisina kehittämishankkeet näkyvät osana sosiaali- ja terveystieteiden uudistamista. Otamme huomioon myös sosionomin (AMK) merkityksen niin perhe- kuin kehittämistyön osaajana.

Kirjalliset lähteet valitsemme niiden ajankohtaisuuden sekä luotettavuuden perusteella. Lisäksi pyrimme tarkastelemaan lähteitä kriittisesti, jotta tieto olisi paikkansa pitävää ja perusteltua. Haluamme opinnäytetyössämme käyttää mahdollisimman kattavia lähteitä. Emme lähde soveltamaan tai muuttamaan niiden sisältöä ja rajaamme omat näkemyksemme selkeästi muista. Kerromme asiat suoran kopioimisen sijaan omin sanoin, siten, että pystymme myös sisäistämään ne. Hankkeita kuvattessamme pyrimme kuitenkin kertomaan niiden tavoitteet ja tulokset sellaisina kuin ne hankeraporteissa on esitetty.

Perhetyöstä on tehty useita erilaisia tutkimuksia, mutta hanketyön vaikuttavuutta on tutkittu suhteessa huomattavasti vähemmän. Pidämme mielessä lähdekriittisyyden, ja hyödynnämme mahdollisimman tuoretta ja luotettavaa materiaalia. Perhetyön teoriassa käytämme kirjallisia lähteitä, mutta kehittämishankkeiden aineisto perustuu lähinnä verkkomateriaaliin. Etsimme kuitenkin tietoa aiheestamme laajasti, usean eri tiedonhankintakanavan kautta. Työmme liitteinä ovat tutkimuslupahakemus ja -päätökset, haastattelun saatekirje sekä haastattelukysymykset.

1 PERHE

Perheestä on esitetty useita eri määritelmiä. Forssin & Vatula-Pimiän (2014, 62) mukaan perhettä kutsutaan yhteiskunnan perusyksiköksi. Perheen jäsenet liittyvät toisiinsa avo- tai avioliiton, syntymän, adoption tai keinohedelmöityksen kautta. Perheellä on erilaisia tehtäviä, jotka muotoutuvat yhteiskunnan muutosten myötä. Ennen hoidettiin lapsia enemmän kotona ja osallistettiin heitä työntekoon, kun taas nykyään lasten päivähoito ja kasvatusta ovat siirtyneet pitkälti yhteiskunnan velvollisuuksiksi. Kultainen keskitie löytyy kuitenkin kasvatuskumppanuudesta. Se on vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kunnioittavaa yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Kumppanuus on silta, joka kannattelee lapsen turvallisuuden tunnetta sekä sosiaalista kehitystä. Kuitenkin tärkein oppi tulee kotoa: miten vanhemmat kohtaavat omat ja lapsen tunteet, ratkovat ristiriitoja, suhtautuvat toisiinsa, perheenjäseniinsä – ylipäätään elämään (Juusola 2011, 30, 232).

Perhe on voimavara, joka auttaa ja tukee sen jäseniään. Aina kaikki ei kuitenkaan mene hyvin, ja tarvitaan yhteiskunnan tukea. Perheen harjoittama sosialisointi voi olla yhteiskunnassa vallitsevien normien mukaan ei-toivottavaa. Perheiden ongelmiin voi lukeutua muun muassa köyhyyttä, perheväkivaltaa, rikollisuutta ym. (Hämäläinen & Kangas 2010, 5). Joskus perheeseen voi kasautua niin monia vaikeuksia, ettei perheenjäsenillä ole enää voimavaroja hakeutua palveluihin. Palveluun hakeutumisen esteenä voi olla myös pelko perheen leimautumisesta tai lastensuojelun toimenpiteiden käynnistämisestä. Jokainen perhe ja sen tarpeet ovat yksilöllisiä, mutta kukaan ei saa jäädä palvelujen ulkopuolelle. Erilaiset perheet sekä niiden dynamiikat on hyvä tunnistaa, koska yksi ja sama palvelu tai menetelmä ei sovellu kaikille (Halme, Nykänen & Perälä 2012, 62).

1.1 Erilaisia perhemuotoja

Tilastokeskus (Suomen virallinen tilasto 2015) raportoi, että vuoden 2015 lopussa Suomessa oli 1 475 000 perhettä, joista 571 000 oli lapsiperheitä. Lapsiperheiksi luetaan sellaiset perheet, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. Perheellä ei

tarkoiteta vain vanhempia ja heidän lapsiaan, vaan sillä on useita eri muotoja. Eri-
laiset perhemuodot on hyvä tietää sekä tunnistaa, koska jokaisella perheellä on eri-
laiset tarpeet ja voimavarat, jotka vaikuttavat niiden kanssa työskentelyyn.

Yksi yleisimmistä perhemuodoista on ydinperhe. Sillä tarkoitetaan perhettä, jossa
on avio- tai avoliitossa asuvat henkilöt ja heidän yhteiset tai jommankumman puoli-
son naimattomat lapset tai ottolapset. Ydinperheessä on korkeintaan kaksi peräk-
käistä sukupolvea. Muita yleisimpiä perhemuotoja ovat uusperhe, yksinhuoltaja-
perhe, adoptio-, kasvatti- ja sijaisperhe, sateenkaariperhe, maahanmuuttajaperhe
sekä lapseton perhe (Seppänen ym. 2010, 13-24).

1.2 Vanhemmuus

Vanhemmuus on elinikäinen prosessi, johon sisältyy jatkuvaa oppimista ja kehitty-
mistä. Se on lapsen äidin ja isän tapa olla fyysisessä ja emotionaaliossa vuorovai-
kutuksessa lapsen kanssa. Vanhemmuus pitää sisällään lapsen tunteiden, tarpei-
den ja viestien tunnistamista sekä niihin vastaamista. Sitä kautta lapsi oppii myös
itse tunnistamaan ja säätelemään samanlaisia asioita. Vanhemmuus on sitä, että
pitää huolta lapsestaan ja on vuorovaikutustilanteissa läsnä. Parhaimmillaan lapsen
ja vanhempien välinen rakkaus vahvistaa ja voimauttaa vanhemmuutta, jolloin han-
kalissakin tilanteissa vanhemmilla on voimia ja kärsivällisyyttä toimia lapsen edun
mukaisesti (Rytkönen & Rönkkö 2010, 124). Kuitenkin vanhemmuudesta saattaa
kadota ilo ja tilalle vaihtua arki kaikkine ikävyyksineen. Vanhemmilla voi olla las-
tansa kohtaan kielteisiä tunteita ja kiintymyssuhteen ongelmia. Vanhemmat tarvit-
sevat tukea lapsen kasvatukseen sekä oman itsetunnon vahvistamiseen (Noppari
2008, 42).

Nyky-yhteiskunnassa korostuu yhä enemmän tasa-arvoisuus, myös vanhemmuu-
den kohdalla. Enää ei vaistomaisesti ajatella, että äiti on se, joka jää kotiin hoita-
maan lasta, kun isä käy töissä tai äiti hoitaa kotityöt ja isä on taloudellisessa vas-
tuussa perheestään. Keskustelua on käyty myös siitä, onko kasvatus vain vanhem-
pien tehtävä. Kasvatusvastuun tulisi olla ensisijaisesti vanhemmilla, mutta siitä huo-
limatta sitä sysätään yhä enemmän yhteiskunnan vastuulle, kuten päiväkodeille,
kouluille ym. Vanhemmuuteen liittyy ilon ja riemun lisäksi kasvua ja vastuuta, mutta

myös huolta ja surua. Herkkyyskausien lisäksi sitä voivat koetella yllättävät ja ennakkoimattomat, enemmän tai vähemmän kivuliaat kriisit (Koivisto & Wallin 2013, 165). Myös sanonta ”lapsen kasvatukseen tarvitaan koko kylä”, nähdään yhä paikkansa pitävänä. Lapsen ympärillä ei ole enää kylää, koska perhekulttuuri on muuttunut. Isona riskinä pidetään sitä, jos hyvin vähäosaiset ihmiset, joilla ei ole tarpeeksi resursseja, jäävät yksin kotiin lapsen kanssa (Kähkönen 2013).

Vanhemmuuteen liittyy perusperiaatteita, jotka täytyessään tukevat sekä vanhemman että lapsen kasvua, kukoistusta ja jaksamista. Kauppila (2016, 23-28) on määritellyt ne vanhemmuuden neljäksi tukipilariksi. (Kuvio 1.) Vanhemmuutta voidaan pitää useiden erilaisten tekijöiden kokonaisuutena. Sen vaaliminen ei koostu pelkästään lapsen kasvattamisesta tai lapselle elämisestä, vaan vanhempien tulee pitää huolta myös omasta hyvinvoinnistaan sekä jaksamisestaan. Siksi vanhemmuuteen ja sen tukemiseen tarjotaan palveluja, kuten perhetyötä, sillä lapsen syntymä on elämänmuutos, joka voi aiheuttaa tunnemyrskyjä ja epä tietoisuutta ja johon ei voi täysin ennalta valmistautua.

Kuvio 1 Vanhemmuuden tukipilarit (Kauppila 2016, 23-28).

Vanhemman tärkein tehtävä on pitää huolta itsestään, koska lapsi aistii myös vanhemman tunnetiloja ja reagoi niihin. Kun lapsella on yhteys vanhempaansa, hän voi luottaa siihen, että vanhempi on aina hänen puolellaan ja vanhemman rakkaus ei ole mitenkään ehdollista. Vanhemman ja lapsen välille voi syntyä etäisyyttä yhteyden sijaan, jos vanhempi rankaisee, uhkaa lastaan tai muuten ylläpitää kurinpitoa. Negatiivisten kasvatustietojen sijaan vanhempien olisi tärkeää vaalia kasvatuksessa positiivisia asioita, kuten iloa sekä leikkisyyttä.

Kun puhutaan lasten terveydestä ja hyvinvoinnista, on ymmärrettävä, että lasten vanhempien terveys, psyykkiset ja fyysiset voimavarat sekä taloudelliset mahdollisuudet vaikuttavat olennaisesti siihen, missä määrin lapsuuteen sijoittuu enemmän terveyttä suojaavia ja kehitystä ajatellen myönteisiä tekijöitä kuin niitä uhkaavia riskitekijöitä. Lapsen tai nuoren kehityksen kannalta huomattavia riskitekijöitä havaitsemalla ja ajoissa puuttamalla voidaan ennaltaehkäistä mahdollisia ongelmia sekä niiden kasautumista. On siis selvää, että lapsuuden olosuhteet ja tapahtumat ovat yhteydessä siihen, millaiseksi lapsi kasvaa. Yhdenkin avun vastaanottamisella voidaan parhaimmassa tapauksessa ehkäistä useat korjaavat palvelut sekä lasten kohdalla erityisesti lastensuojelulliset toimenpiteet (Hämäläinen & Kangas 2010, 312).

Sosiaali- ja terveystietojen tärkeys nousee esille monissa perheiden hyvinvointia koskevissa asioissa. Perheiden olosuhteita helpottamalla voidaan varmistaa, että vanhemmilla on riittävästi energiaa toimia myös haastavien lasten kanssa. Epävarmoissa oloissa toimivien vanhempien voi olla vaikeaa taata lapsilleen riittävää turvallisuudentunnetta etenkin, jos lapsi on vaativa. Vaikka lapsuuden olosuhteet vaikuttavat vahvasti lapsen ja nuoren kehitykseen, ei se tarkoita sitä, että kaikki ongelmat olisivat ainoastaan seurausta lapsuuden tapahtumista. Sillä tarkoitetaan, että siellä luodaan pohja, jota on sitä vaikeampi muuttaa, mitä vanhemmaksi lapsi kasvaa. Siksi myös palvelujen saatavuus ja niihin pääseminen riittävän ajoissa ovat asioita, joita kritisoidaan ja joihin tarvitaan muutoksia. (Rusanen 2011, 289-290, 296.)

1.2.1 Äidin rooli

Äidin merkitys lapselle on valtavan suuri. Korhosen ja Sinkkosen (2015, 42) mukaan, lapsi muodostaa jo varhain kiintymyssuhteita useampaan aikuiseen, mutta äidillä on tässä tietty etulyöntiasema. Lapsi on syntyessään riippuvainen äidin huolenpidosta ja rakkaudesta. Hän kiintyy jollakin tavalla jo sikiöaikana äidin ääneen, nauruun, sydämen sykkeeseen ja jopa suoliääniin. Myös imetyksestä johtuva runsas fyysinen kontakti korostaa äitiin muodostuvan kiintymyssuhteen ensisijaisuutta.

Äidin suhtautuminen lapseen vaikuttaa siihen, millaisena lapsi näkee itsensä. Hellsten (2003, 248) toteaa, että lapsen identiteetti ja arvoa koskeva perusviesti rakentuvat sen mukaan, miten äiti hänen kanssaan toimii. Äiti suhtautuu lapseensa pitkälti sen mukaan kuin häneen on suhtauduttu. Taustalla saattaa olla kipeitäkin kokemuksia, muistoja ja tunteita, jotka käsittelemättöminä voivat nousta esiin, kun saa omia lapsia. Kasvatustavat kulkevat sukupolvelta toiselle, ja ilman niiden tiedostamista, ne ohjautuvat yhä omaan käyttäytymiseen. Toisin sanoen lapsi kantaa mukanaan kaiken sen, mitä vanhempi on kokenut menneisyydessään. Kukaan vanhempi ei ole täydellinen, eikä tarvitsekaan olla.

Kun äidit pohtivat omaa vaikutustaan lapsiinsa, he usein astuvat helppoon ansaan, jonka mukaan kaikki riippuu äidistä. Lasten kehitys ei ole lähtökohtaisesti pelkästään äidin varassa, vaan myös isä on merkityksellinen – omine geneeneen, puutteineen sekä vahvuuksineen. Isä on lisäksi itse aikuisena vastuussa siitä jäljestä, jonka perillisiinsä jättää (Koivisto ym. 2013, 50).

1.2.2 Isän rooli

Isän tehtävät ja rooli perheessä ovat muuttuneet ajan saatossa perheen elättäjämästä ja kurin ylläpitäjämästä aina hoitavaan, osallistuvaan ja aktiiviseen vanhempaan. Isyys nähdään yhä monipuolisempana ja myönteisempänä. Isät sitoutuvat entistä enemmän rooliinsa ja tukevat sekä avustavat samalla myös äitejä heidän tehtävissään. Isän ja lapsen välille syntyy moniulotteinen suhde, kun isä on emotionaalisesti sitoutunut ja kiintynyt lapseensa. Isyys voi vaikuttaa positiivisella tavalla miehen hyvinvointiin, tunne-elämään sekä sosiaalisiin suhteisiin (Järvinen ym. 2012, 43).

Isän roolin muutos on osaltaan aiheuttanut neuvottomuutta ja hämmennystä monissa miehissä. Isyyttä on myös tutkittu huomattavasti vähemmän kuin äitiyttä, mikä lisää taas osaltaan epätietoisuutta ja epävarmuutta. Isistä jopa neljännes kokee omat vanhemmuuden taitonsa puutteellisiksi. Isille suunnattua tietoa lapsen kehityksestä tarvitaan enemmän. Isätkin tarvitsevat tukea ja vahvistusta isyyteensä, jotta pystyisivät tunnistamaan ja tulkitsemaan lapsen tarpeita ja tunteita. Usein korostetaan enemmän äitien kanssa työskentelyä, koska se on monelle työntekijälle tutumpaa ja luontevampaa. Kun isät jäävät taustalle, heidän omat tarpeensa ja toiveensa eivät tule esille (Järvinen ym. 2012, 43-44).

Monet isät edustavat sukupolvea, jolle lapsena korostettiin miesten vahvuutta ja riippumattomuutta. Pojille toisteltiin, että vain naiset itkevät ja puhuvat tunteistaan. Tunteista ennemmin vaiettiin kuin kerrottiin. Jos tunteensa kieltää, kätkee tai yrittää unohtaa, ennen pitkää ne patoutuvat – kunnes pato ei enää kestä ja tunteet purkautuvat. Helposti ne purkautuvat perheen sisällä silloin, kun tilanne koetaan hallitsemattomana. Lisäksi tunnustamaton aggressiointunne voi kääntyä itseään vastaan ja johtaa masennukseen. On kuitenkin muistettava, että negatiivisia tunteita on kaikilla, eikä ole olemassa väriä tunteita. Isillä pitäisi äitien tapaan olla monia tapoja päästä käsittelemään vanhemmuuteen liittyviä tunteita. Vaikka äideille ja odottaville äideille on tarjolla enemmän paikkoja, joissa on mahdollisuus puhua tunteistaan, esimerkiksi äitiyshuollon aikana, isiä sekä heidän rooliaan vanhempina on yhä aktiivisemmin nostettu esille. Erilaisissa lapsi- ja perhepalveluissa korostetaan nimenomaan vanhemmuutta ja sen tukemista huomioiden molemmat vanhemmat sekä heidän välinen suhteensa (Jämsä & Kalliomaa 2010, 73, 109).

2 PERHETYÖ

Perhetyöllä tarkoitetaan sosiaalihuoltolain (L 30.12.2014/1301) 2 luvun 18 §:n mukaan hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö, tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi. Perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen turvaamiseksi.

Perheille annetaan ehkäisevää tukea peruspalveluissa, kuten sosiaali-, terveys- ja opetuspalveluissa julkisella, yksityisellä sekä kolmannella sektorilla. Peruspalvelujen tueksi voidaan tarjota myös erityispalveluja. Osa perheistä tarvitsee kuitenkin enemmän henkilökohtaista tukea kuin perustyössä voidaan antaa. Sen vuoksi perhetyö on lisääntynyt huomattavasti ja sitä toteuttaa yhä useampi eri taho. Kuitenkin palveluun hakeutuminen tai pääseminen voivat olla perheelle vaikeaa. Korhosen ja Sinkkosen (2015, 12) mukaan lapsiperheille ei ole tarpeeksi matalan kynnyksen palveluja. Vaikka kynnys palvelujen hakemiseen olisi matala, jonotusajat voivat olla joskus kohtuuttoman pitkiä. Pitkittyessään arkiset ongelmat voivat pahentua, ja ne alkavat siten hallita lapsen ja perheen elämää. Kasvatuspulma voi taas muuttua vähitellen hoitoa vaativaksi psyykkiseksi häiriöksi. Niiden hoitamista ei helpota se, että hoitoketjut katkeilevat ja viranomaisten yhteistyö on kankeaa.

Perhetyön tarve näkyy myös lastensuojelun asiakkaiden kasvussa. Peruspalveluissa ja koulun sekä päivähoidon lapsiryhmissä ei ole riittävästi voimavaroja tukea oireilevia lapsia, joten varhainen tuki viivästyy. Lastensuojelun tarpeen pitäisi vähentyä, jos lapset, nuoret ja perheet saisivat tarvitsemansa avun muiden palvelujen, kuten perhetyön kautta. Onkin tärkeä kysyä, miksi näin ei ole. Erilaiset hallinnolliset tehtävät ovat vyöryneet alaspäin perustason asiakastyöhön. Se on aiheuttanut lisää töitä sekä samalla suunnannut perustyöstä aikaa toisaalle ja kaventanut siten mahdollisuuksia työskennellä suoraan asiakkaiden kanssa (Karvonen & Lammi-Taskula 2014, 289).

2.1 Perhetyön toteuttaminen

Perhetyön toteutusmuotoja ovat varhaisen tuen ja korjaavan tai kuntouttavan työn eri muodot. Kunnilla on lakisääteinen vastuu järjestää perhetyön palveluja. Kunnat voivat myös ostaa perhetyön palveluja muilta palveluntuottajilta (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 264-265). Palvelujen järjestäminen voi olla kunnille haastavaa, sillä lasten ja perheiden tarpeet vaihtelevat paljon ja kaikki tilanteita on mahdotonta ennakoida. Tarpeisiin vastaaminen edellyttää monimuotoista palvelujen ja hoidon tarjontaa. Kaikissa kunnissa tarpeisiin ei kyetä vastaamaan viivytyksettä ja riittävästi. Lapset ja perheet ovat myös palvelujen suhteen eriarvoisessa asemassa sen mukaan, millä alueella asuvat (Karvonen & Lammi-Taskula 2014, 292).

Avaamme seuraavissa kappaleissa enemmän varhaisen tuen perhetyötä, toisin sanoen ennaltaehkäisevää perhetyötä, sillä se on keskeisimpänä osana kehittämistyötä. Varhainen tunnistaminen ja oikea-aikainen tuki ovat viime vuosina olleet vahvasti esillä erilaisissa kehittämissuunnitelmissa sekä lainsäädännön uudistamistyössä. (Karvonen & Lammi-Taskula 2014, 224.) Seuraavassa kuviossa on havainnollistettu perhetyön toteuttajat sekä perhetyön toteuttamismuodot.

Kuvio 2 Perhetyön toteuttajat ja toteutusmuodot (Kivelä ym. 2015, 265).

2.1.1 Varhaisen tuen perhetyö

Perhetyö voidaan jaotella ehkäisevään perhetyöhön ja varhaiseen tukemiseen sekä tehostettuun ja korjaavaan perhetyöhön. Perhetyön muoto ja intensiivisyys määräytyvät perheen tavoitteiden mukaan. (Fågel ym. 2011, 45.) Varhaisen tuen perhetyöhön kuuluvat perheneuvola, sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu, neuvoloiden, koulujen ja päiväkotien perhetyö sekä neuvoloiden ja päiväkotien perheryhmät. (Kuvio 2.)

Varhaisen tuen perhetyöllä tarkoitetaan perhetyötä, johon ei liity lastensuojelun asiakkuutta. Se on perhetyötä, jota tehdään ennen kuin lastensuojelun tukitoimia tarvitaan. Varhaisen tuen perhetyön tarkoituksena on vastata perheen tarpeisiin, vahvistamalla perheen omia voimavaroja sekä tukemalla arjessa selviytymisessä (Hakulinen & Vaara 2016, 12). Sen tavoitteena on myös lisätä ja ylläpitää perheen hyvinvointia sekä ehkäistä olemassa olevia ja mahdollisesti tulevaisuuden tuomia haasteita (Rytkönen & Rönkkö 2010, 32-33). Sitä voidaan pitää myös niin sanottuna ennaltaehkäisevänä perhetyönä, jonka tavoitteena on auttaa ja tukea perhettä, ennen kuin tilanne perheessä pääsee kriisiytymään (Hakulinen & Vaara 2016, 12). Toisin sanoen ehkäisevällä työllä estetään kielteisen kehityskulun synty ja syveneminen. Samalla se poistaa myös riskejä ja avaa mahdollisuuksia (Hänninen ym. 2016, 263).

Varhaisen tuen perhetyön toimintamuotoihin kuuluvat varhaisen puuttumisen periaatteet, arjen sujumista tukevat palvelut sekä perheen hyvinvointia ylläpitävät palvelut. Jokainen perhe on erilainen ja heillä on erilaiset tuen tarpeet. Perhetyön muoto määräytyy asiakasperheen tavoitteiden ja tarpeiden mukaan. Varhaisen tuen perhetyössä annetaan neuvontaa ja opastusta, joiden avulla pyritään saamaan perheen arki sujuvammaksi. Samalla pyritään myös tunnistamaan perheen ongelmakohtia ja ottamaan ne esille perheen kanssa. Yhdessä perheen kanssa pyritään löytämään niitä voimavaroja, jotka auttavat arjessa selviytymisessä. (Rytkönen & Rönkkö 2010, 32-33.) Varhaisen perhetyön tärkein tehtävä on kuunnella perheen tarpeita ja etsiä yhdessä vanhempien ja lasten kanssa toimivia ratkaisuja. Oleellista on, että perhe saa tarvitsemansa avun oikea-aikaisesti ja kokee tulleen kuulluksi

omassa asiassaan. Varhaisen tuen perhetyötä tehtäessä tulee muistaa, että perhe ja sen jäsenet ovat oman elämänsä asiantuntijoita. (Hastrup ym. 2013, 50-51.)

Tämän lisäksi varhaisen tuen perhetyön toteuttaminen on inhimillisesti sekä taloudellisesti kannattavaa. Kun ongelmat pääsevät kasvamaan ja kasautumaan, joudutaan usein turvautumaan lastensuojelupalveluihin, vaikka ongelmat olisivat saattaneet olla ratkaistavissa jo varhaisemmassa vaiheessa. Resurssien suuntaaminen varhaisen tuen palveluihin on siis niin asiakkaiden hyvinvointia kuin korjaavien palvelujen kustannuksia ajatellen kannattavaa. (Kannanotto ehkäisevän perhetyön merkityksestä 2011, 2.)

Varhaisen tuen perhetyön toteutumisen kannalta on myös tärkeää, että tuen vastaanottamisen kynnys on matala. Oikea-aikaisesti annettu tuki on monesti riittävä tukimuoto perheelle. (Sosiaalihuoltolaki -soveltamisopas 2016, 39.) Varhaisessa vaiheessa annetulla tuella ja ohjauksella voidaan ehkäistä varsinaista lastensuojelun tarvetta ja jopa ehkäistä lapsen sijoittaminen lastensuojelulaitokseen (Ojansivu 2016). Mitä aikaisemmin työskentely päästään aloittamaan, sitä tehokkaampaa se yleensä myös on (Ihalainen & Kettunen 2011, 85). Varhaisen puuttumisen tavoitteena on siis ehkäistä ongelmien kasautumista perheessä sekä estää taloudellisesti raskaiden ja pitkäkestoisten kuntoutus- ja hoitomuotojen, kuten lastensuojelun ja lastenpsykiatrian palveluiden tarpeen syntyminen. Tärkeää on kuitenkin myös huomioida tilanteet, joissa varhaisen tuen perhetyön keinot perheen ohjaamiseen ja tukemiseen eivät enää riitä. (Noppari 2008, 23.)

2.1.2 Työntekijänä perhetyössä

Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin (L 13.4.2007/417, 1 luku, 2 §). Perhetyötä tekevien työntekijöiden nimikkeet vaihtelevat ja niitä ovat esimerkiksi sosiaaliohjaaja, perheohjaaja, -työntekijä tai -koutsu (Tirkkonen 2015). Tavallisimmin perhetyötä tekevän koulutus on joko toisen asteen tai korkeakoulu- ja yliopistoasteen sosiaali- ja terveystieteiden tutkinto. Työnkuva määräytyy pääosin koulutuksen mukaan.

Kaikki perheitä kohtaavat työntekijät tarvitsevat mentalisaatiokykyä, eli taitoa pohtia niin oman kuin toisten ihmisten käyttäytymisen taustalla olevia ajatuksia, tunnetiloja tai aikomuksia, päivittäisissä kohtaamisissa perheiden kanssa. Siksi heidän on myös tärkeää omaksua reflektiivinen työote. Kasvatuskumppanuus on yksi reflektiota tukeva työtapa, joka kuuluu olennaisesti perhetyöhön. Kasvatuskumppanuus toteutuu, kun työntekijät sekä perhe jakavat keskenään omia havaintojaan lapsen ja perheen vahvuuksista sekä onnistumisista. Lasta ei voi esimerkiksi tukea ilman vanhempien ja työntekijöiden kunnioittavaa keskustelua, jossa molempien erilaiset ja toisiaan tukevat roolit vahvistavat toisiaan (Viinikka 2014, 6, 175).

Reflektiivisellä työtavalla voidaan myös mullistaa perinteisiä lapsi- ja perhepalveluja. Yksi hyväksi osoittautuneista työmenetelmistä on muun muassa perhetyössäkin käytetty Toimiva lapsi ja perhe. Sen tavoitteena on lapsen kehityksen tukeminen silloin, kun perheen arki muuttuu erilaisista vanhemmuuden voimavaroja verottavista vaikeuksista johtuen. Kyseisissä menetelmissä ja niihin kuuluvissa työtaivoissa, kuten Lapset puheeksi -keskustelussa, korostuvat lapsikeskeisyys sekä käytännönläheisyys. Perheen kanssa toimitaan tiiviissä vuorovaikutuksessa ja pohditaan yhdessä niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat vanhemmuuteen sekä sitä myötä myös lasten hyvinvointiin. Apu tuodaan mahdollisimman lähelle perheen arkea, jotta perheen kokemus yksin jäämisestä vähenee ja samalla heidän osallisuutensa osana koko työskentelyprosessia vahvistuu (Viinikka 2014, 175-177).

2.2 Perhetyön prosessi

Kivelän ym. (2015, 266) mukaan perheet ohjautuvat usein perhetyöntekijälle sosiaalityöntekijöiden, lastentarhanopettajien ja lähihoitajien sekä terveydenhoitajien ja opettajien kautta, mutta myös ottamalla itse yhteyttä. Perhetyöntekijä tai työpari on vastuussa perhetyön prosessissa ja siihen tarvitaan aina perheen suostumus. Perhetyössä edetään vaiheittain, tehden, toteuttaen sekä seuraten työskentelylle asetettua suunnitelmaa. Jokaisessa vaiheessa on tietyt tavoitteet, joita lähdetään yhdessä perheen kanssa toteuttamaan.

2.2.1 Aloitusvaihe

Perhetyön prosessi yhteydenoton jälkeen lähtee aina liikkeelle aloitusvaiheella, johon kuuluvat tilanteen arviointi sekä aloituspalaveri. Aloituspalaveriin osallistuvat sosiaalityöntekijä, perhetyöntekijä ja perhe itse. Keskustelun aiheina ovat huoli, voimavarat ja perheen tarpeet sekä toiveet. Samalla sovitaan myös, miten tilanteessa tullaan etenemään. Perheen tilanne on aina työskentelyn keskiössä, joten heitä kuullaan ensisijaisesti (Kivelä ym. 2015, 266, 271). Aloitusvaiheelle tulee antaa riittävästi aikaa, sillä liian äkillinen muutoksiin tähtääminen voi aiheuttaa yhteistyön kariutumisen tai perheen sulkeutumisen (Rytkönen & Rönkkö 2010, 184).

Aloitusvaiheessa keskiössä on yhteistyön luominen ja luottamuksen rakentaminen. Työskentely aloitetaan tutustumalla puolin ja toisin. Työntekijä tutustuu perheen arkeen ja nostaa esille perheelle tuttuja asioita. Samalla sovitaan yhteisesti työskentelyn tavoitteista ja työskentelytavoista. Aloitusvaiheessa on hyvä käsitellä yksityiskohtaisesti, mihin työskentelyllä tähdätään, vaikka alussa luodut tavoitteet vielä tarkentuisivat ja uudistuisivat työskentelyn aikana. Yhteistyön ja luottamuksen rakentuminen voi tapahtua joillakin perheillä hyvinkin nopeasti, kun taas joillakin perheillä se voi viedä huomattavasti pidemmän aikaa. Yhteistyön ja luottamuksen rakentumiseen vaikuttaa perheenjäsenten sitoutuminen työskentelyyn. Työntekijän on tärkeää löytää sellainen tapa, jonka avulla jokainen perheenjäsen pystyy jollakin tavalla osallistumaan työskentelyyn. (Rytkönen & Rönkkö 2010, 184.)

2.2.2 Selvitysvaihe

Aloitusvaihetta seuraa selvitysvaihe, johon sisältyvät tapaamiset sekä suunnitelma. Perhettä tavataan kolmesta viiteen kertaa niin, että jokaiseen perheenjäsenen tutustutaan. (Kivelä ym. 2015, 272.) Perheen kanssa voidaan tehdä yhdessä tai eri kokoonpanoissa perheen arkeen liittyviä asioita, joiden avulla päästään entistä paremmin tutustumaan perheeseen ja sen toimintatapoihin (Rytkönen & Rönkkö 2010, 185). Työntekijät hankkivat havainnoimalla ja keskustelemalla kattavaa tietoa perheestä; arjessa toimimisesta, lasten hyvinvoinnista, vuorovaikutuksesta perheessä,

kasvatustavoista sekä perheen tukiverkostoista (Kivelä ym. 2015, 272). Selvitysvaiheessa rohkaistaan jokaista perheenjäsentä kertomaan omia näkökulmia ja kokemuksia perheen tilanteeseen liittyen. Tämän avulla pyritään muodostamaan tilanteesta mahdollisimman kattava kuvaus. (Rytkönen & Rönkkö 2010, 184.)

Selvitysvaihetta voidaan pitää niin sanottuna varsinaisen työskentelyn aikana, sillä siinä ryhdytään käsittelemään perheen kanssa niitä asioita ja perhetilanteita, joiden vuoksi perhetyö on aloitettu. Selvitysvaiheessa mietitään, millaista muutosta perhe haluaa ja millaisiin muutoksiin heillä on mahdollisuuksia siinä elämäntilanteessa. Sen myötä mietitään vaihtoehtoisia toimintatapoja, kokeillaan erilaisia ratkaisuja ja niiden toimivuutta, tarkennetaan alussa tehtyjä tavoitteita sekä laaditaan tarkempaa suunnitelmaa työskentelylle. (Rytkönen & Rönkkö 2010, 184-185.) Suunnitelma tehdään selvitysvaiheen jälkeen ja siinä sovitaan tavoitteista, työmenetelmistä, arvioinneista ja työn kestosta. Asiakkuuden kesto riippuu aina perheen tilanteesta ja siitä, millaista tukea ja apua he tarvitsevat (Kivelä ym. 2015, 272).

2.2.3 Toteutusvaihe

Selvitysvaiheen jälkeen alkaa toteutusvaihe, jolle on tärkeä varata riittävästi aikaa. Perhetyöntekijä tapaa perhettä sovitusti, pääosin yhden tai useamman kerran viikossa. Työtä seurataan ja arvioidaan yhdessä perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa. Kotikäynnit kirjataan ylös, jotta voidaan seurata, mitä on perheen kanssa tehty ja miten tavoitteissa on edetty. (Kivelä ym. 2015, 273.) Toteutusvaiheessa käydään myös läpi työskentelyn aikana esiin nousseita tärkeitä asioita sekä vahvistetaan perheessä hyväksi havaittuja toimintatapoja. Yhdessä perheen kanssa on hyvä käydä läpi, mihin työskentelyllä on päästy ja mitkä asiat ovat muuttuneet. (Rytkönen & Rönkkö 2010, 185.)

Perhetyö päättyy, kun perheellä on tarpeeksi voimavaroja selviytyä arjesta ilman ulkopuolista apua (Kivelä ym. 2015, 273). Perhetyö on hyvä päättää selkeästi. Sekä työntekijän että perheen on tärkeä olla tietoisia prosessin etenemisestä ja sen kestosta, jolloin perhetyön lopettaminen ei tule yllätyksenä. Työskentelyssä on syytä edetä perheen tarpeiden ja tavoitteiden mukaisesti. Mikäli työskentely lopetetaan liian hätäisesti, voi hyvin alkanut muutostoiminta keskeytyä, eikä perheen tilanteelle

saada haluttua muutosta. (Rytkönen & Rönkkö 2010, 185.) Asiakkuus voi keskeytyä myös tilanteessa, jossa perhetyön tarjoamat palvelut eivät enää riitä, ja tarvitaan esimerkiksi lastensuojelun tukitoimia. Tällöin perhetyö on tukena myös siirtymävaiheessa (Kivelä ym. 2015, 273).

2.3 Perhetyön menetelmät ja välineet

Perhetyön menetelmät ja välineet ovat perheiden kanssa työskentelevien ihmisten hyödyntämiä työmuotoja, joita he soveltavat perheen tarpeiden mukaan. Työntekijän tehtäviin kuuluu etsiä ja valita ne työmuodot, jotka vastaavat perheen tarpeisiin parhaalla mahdollisella tavalla. (Seppänen ym. 2010, 208.) Menetelmien valintaan vaikuttavat niin perheen tarpeet, tavoitteet ja elämäntilanne, työntekijän ammatillinen kiinnostus ja osaaminen, oma persoona kuin käytössä olevat resurssit (Järvinen ym. 2007, 116). Onkin tärkeää miettiä, mihin tarkoitukseen, millaiselle perheelle ja mihin tilanteeseen menetelmää valitaan. (Seppänen ym. 2010, 208.)

Ennen kuin varsinainen työskentely aloitetaan, perheen tuen tarve täytyy arvioida. Arvioinnin kohteena on usein vanhemmuuteen liittyvät tarpeet ja voimavarat sekä perheenjäsenten kokonaisvaltainen hyvinvointi. Tämän jälkeen tukea pystytään suuntaamaan oikein niille osa-alueille, joissa sitä tarvitaan. Arvioinnin jälkeen laaditaan työskentelyn tavoitteet yhdessä perheen kanssa. Perheen omat näkemykset ja tavoitteet ovat merkittäviä perhetyön toteutumisen kannalta. Perheen itse asettamat tavoitteet voivat auttaa heitä myös sitoutumaan paremmin niiden saavuttamiseen. (Seppänen ym. 2010, 25, 208.)

Perhetyötä toteutetaan suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti erilaisia perhetyön menetelmiä ja välineitä hyödyntäen. Menetelmien ja välineiden avulla pystytään myös selventämään ja jäsentämään perheen tarpeita. Perhetyössä käytettävät toimintamuodot valitaan perhekeskeistä näkökulmaa hyödyntäen. Tällöin huomioidaan yksilön rinnalla muut perheenjäsenet ja perheen elämään liittyvät asiat, jotka vaikuttavat perhetyön toteuttamiseen. Perhettä tarkastellaan kokonaisuutena, jonka edun mukaisesti perhetyössä pyritään toimimaan. Perhetyön toimintamuodot rakentuvat sen mukaan, mihin asiakas tukea tarvitsee, esimerkiksi sosiaaliset suhteet tai har-

rastukset. Mahdollisia toimintamuotoja voivat olla esimerkiksi äiti-lapsikahvilat, vertaisryhmätoiminta, harrastusryhmät, lastenryhmät tai haastavista tilanteista selviytymiseen tarjotut palvelut, kuten eroryhmät. (Rytkönen & Rönkkö 2010, 27, 33.)

2.4 Perhetyön kehittäminen

On tärkeää tiedostaa se, miten työyhteisössä suhtaudutaan kehittämiseen, koska se on niin iso osa nykypäivän työelämää. Muutoshaasteisiin vastataan kehittämällä toimintaa (Harisalo 2012, 13). Perhetyön on pystyttävä vastaamaan perheiden vaihtuviin tarpeisiin, joten toimintaa on kehitettävä. Hanketoiminta on parhaimmillaan osallistumisen iloa, joka hyödyttää sekä tekijöitä että kohteita. (Rantala & Sulkunen 2006, 70.) Valitettavasti sillä on myös varjopuolensa. Aloitteita kehittämiselle tulee paljon ja organisaation sisällä voi olla käynnissä useampia hankkeita samaan aikaan. Kehittäminen saattaa muuttua turhauttavaksi, etenkin jos aiemmat hankekemukset eivät ole olleet positiivisia. Kehittämiseen suhtaudutaan kokemusten lisäksi myös sen mukaan, millaista osaamista työyhteisöstä löytyy ja millaista tukea sekä ohjausta kehittämiseen annetaan.

Kehittämistoiminnan kannalta on tärkeää, että työyhteisössä nähdään kehittämisen mahdollisuudet sekä hyödyt. Harisalon ym. (2012, 39) mukaan projekti- ja kehittämistoiminnassa henkilöstöllä on mahdollisuuksia vaikuttaa kehittämisen aiheisiin, sisältöön sekä käytäntöihin. Hanketyön ja -kehittämisen tunteminen sekä kehittämisosaaminen kuitenkin vaihtelevat työntekijöiden välillä paljon. Muutosvastaisia työntekijöitä, jotka eivät ole valmiita muuttamaan tai kehittämään työskentelyään, löytyy työyhteisöistä. Toisessa ääripäässä on taas työntekijät, jotka ovat innokkaita ja lähtevät mielellään mukaan hankkeisiin. Työyhteisöissä olisikin hyvä kiinnittää huomiota kehittämiseen, esimerkiksi antamalla jo esimiestasolta alkaen riittävää ohjausta, tiedottamalla kehittämistoiminnasta ja tarjoamalla siihen lisäkoulutusta.

Perhetyössä kehittäminen kohdistuu usein toimintamalleihin, menetelmiin sekä välineisiin. Niitä kehittämällä pyritään vastaamaan perheiden toiveisiin, tarpeisiin sekä ongelmiin. Esimerkiksi varhaisen puuttumisen tavoitteena on ollut edistää työntekijöiden ja perheiden ennakoivaa puuttumista ongelmiin, selkeyttää perheiden, työn-

tekijöiden sekä muiden toimijoiden välistä yhteistyötä ja edistää rakentavaa ja kunnioittavaa vuorovaikutusta osapuolten välillä. Tähän liittyen onkin kehitetty useita voimavarakeskeisiä ja vuoropuhelua tukevia dialogisia menetelmiä. (Rytkönen & Rönkkö 2010, 299.)

Uusien työmuotojen monipuolistamisen sekä kehittämisen tarve kasvaa myös, kun alalle tulee yhä enemmän koulutettuja työntekijöitä. He voivat tuoda mukanaan uudenlaista osaamista, jota voi hyödyntää kehittämällä uusia toimintatapoja. Nyt etenkin, kun lapsi- ja perhepalvelut yhtenäistyvät perhekeskusmallin mukaisesti, tarvitaan monipuolisia osaajia ja palveluja, joilla voidaan tarjota perheille kokonaisvaltaisempaa apua ja tukea. Lisäksi perhetyössä vaaditaan erilaisia tapoja kohdata asiakkaiden nykypäivän haasteita, kuten moniongelmaisuutta. Kehittäminen on siis vahvasti yhteydessä perheiden hyvinvointiin ja siihen, että muutostarpeisiin pystytäisiin vastaamaan oikea-aikaisesti. (Rytkönen & Rönkkö 2010, 298.)

Sosiaali- ja terveystalvissa, mukaan lukien perhetyössä yhteistyö muiden toimijoiden sekä asiakkaiden välillä on erityisen vahvasti mukana. Kuntia ohjataan erilaisin lakien, asetusten ja suositusten mukaan tekemään yhteistyötä järjestäessään palveluja sekä perustamaan monialaisia ja -ammattillisia toimielimiä, työryhmiä ja verkostoja. Yhteistyötä tulisi tehdä lasten, nuorten ja perheiden palvelutarpeiden ja niihin vaikuttavien tekijöiden seurannassa sekä arvioinnissa. Eri toimijoiden välinen yhteistyö liittyy vastavuoroiseen tietojen jakamiseen, tuen tarpeiden selvittämiseen, suunnitelmayhteistyöhön sekä ilmoitusvelvollisuuteen. (Halme ym. 2012, 23.)

Yhteistyötä kehitetään niin organisaatioiden sisällä kuin ulkoisissakin projekteissa säännöllisesti. Yhteistyötä parantamalla toiminnan laatu ja tuottavuus kohenevat. Kehittämällä tavoitellaan myös sitä, että toimijoiden välille syntyisi toisiaan tukeva verkosto, ja vastuun jakaminen helpottaisi työskentelyä. Yhteistyön kehittämisessä otetaan yhä enemmän huomioon palvelujärjestelmä ja sen toimivuus. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia on tarkasteltava kokonaisuutena, joten yhteistyön on oltava monialaista ja -sektorista. Lisäksi asiakaslähtöisyys edellyttää tiivistä ja osallistavaa yhteistyötä perheiden kanssa. (Halme ym. 2012, 24.)

3 SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUJEN KEHITTÄMINEN

Sosiaalipalveluilla tarkoitetaan kunnallisia sosiaalipalveluja ja niihin sisältyviä tuki- palveluja sekä muita toimia, joilla sosiaalihuollon ammatillinen henkilöstö edistää ja ylläpitää yksilön, perheen ja yhteisön toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta (L 30.12.2014/1301, 1 luku, 3 §). Terveyspalvelujen ensisijainen toteuttaminen kuuluu kunnille sekä kuntayhtymille. Niiden tarkoituksena on edistää ja ylläpitää väestön terveyttä, hyvinvointia, työ- ja toimintakykyä sekä sosiaalista turvallisuutta. Palvelut toteutetaan vahvistamalla asiakaskeskeisyyttä ja yhdenvertaisuutta (L 30.12.2010/1326, 1 luku, 2 §).

Suomessa sosiaali- ja terveyspalvelut hyödyttävät kaikkia, mutta suhteellisesti ottaen suurin osa niistä tukee niin sanottuja riskiperheitä. Parhaimmillaan ne tuottavat sosiaalista toimintakykyä, mahdollistavat heikossa asemassa olevia perheitä selviämään jokapäiväisessä elämässään ja luomaan positiivisen ja emotionaalisen ilmapiiirin perheen sisällä. Tämä perhetason malli on tärkeä, koska palvelut ennaltaehkäisevät psykososiaalisia haittoja sekä sosiaalisia riskejä perheessä (Toikko 2016, 51).

3.1 Kehittämisen mahdollisuudet

Kehittämällä tarkoitetaan uusien tuotteiden, tuotantoprosessien, toimintatapojen, menetelmien tai järjestelmien luomista tai olemassa olevien parantamista. Kehittämistä toteutetaan monin eri muodoin. Projektimuotoinen kehittäminen tarjoaa väylän uudistaa palvelutuotantoa niin yksityisellä, julkisella kuin kolmannellakin sektorilla. Projektien myötä voidaan tuottaa vähemmillä resursseilla enemmän. Parhaimmassa tapauksessa projektilla saavutetaan organisaation perustehtävän näkökulmasta optimaalisin tapa toimia. Se tuottaa poikkihallinnollista yhteistyötä kokoamalla eri alan asiantuntijoita yhteen. Lisäksi se tuottaa uusia toimintakäytäntöjä esimerkiksi eri palvelusektoreiden ja -organisaatioiden kesken. Yhteistyöllä tavoitellaan tehokkuutta, joustavuutta ja kykyä huomioida asiakkaiden tarpeet entistä paremmin (Paasivaara, Suhonen & Virtanen 2013, 27, 174).

Kehittämisellä mahdollistetaan organisaatiotason muutosten lisäksi yksilötason kehittyminen. Kehittäminen on kuin eräänlainen peili, josta saatu positiivinen heijastus johtaa itsen kokemiseen myönteisesti. Parhaimmillaan kehittäminen on työtä toisten tekemisen auttamiseksi ja helpottamiseksi. Välittävä ja arvostava kehittäminen nostavat esiin työntekijöiden vahvuuksia ja osaamista, ja näin syntyy työn iloa. Kehittämisellä haluttujen tavoitteiden saavuttaminen paranee huomattavasti, kun siinä mukana olevat työntekijät ovat motivoituneita ja innostuneita (Stenvall & Virtanen 2012, 251).

Työntekijöiden muutoshalun ylläpitäminen on yksi projektijohtamisen kulmakivistä. Projektit ovat kehityksen muutoslaboratorioita, ja nimenomaan tästä syystä projektijohtamisen ja -hallinnan taitojen ja osaamisen vahvistamiseen kannattaa kiinnittää huomiota niin yksilö- kuin organisaatiotasolla (Paasivaara ym. 2013, 32). Muutosjohtaminen on päivän sana. Kehittämistyö ja innovaatioiden aikaansaaminen edellyttävät muutoksen johtamista. Muutoksen johtaminen liittyy sekä asioiden hallintaan, että ihmisten johtamiseen. Molempia näitä tekijöitä tarvitaan, jotta muutos voidaan saavuttaa (Stenvall & Virtanen 2012, 75).

3.2 Kehittämisen haasteet

Nykyisessä resurssivajetilanteessa sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittäminen nähdään usein pelkkänä säästötoimeenpiteiden etsintänä. Toisaalta olemme hyvin tietoisia joissain sosiaali- ja terveysalan organisaatioissa vallitsevasta uudistamisähkystä, jonka vuoksi kehittäminen on monelle lähes kirosana. Nykyisin vaikuttaa siltä, että kehittämiseen ovat turhautuneet niin kehittäjät, kehitettävät kuin parempia tuloksia odottava johto ja poliittiset päätöksentekijät. Lisäksi kehittämisessä on tehty ilmeisiä vääriä ratkaisuja. Tästä kertovat toistuvat organisaatiomuutokset, kehittämistoimenpiteiden toteuttaminen ilman selkeitä päämääriä ja kehittämisen dokumentoimattomuus. Epäonnistuneista kokeiluista ja kehittämisestä ei haluta kertoa, ja syytkin tähän on varmasti helppo löytää. Kehittäminen maksaa ja epäonnistunut kehittäminen vielä kaksin verroin enemmän (Stenvall & Virtanen 2012, 16, 77).

Sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisen hallitsemattomuutena nähdään lisäksi kehittämissimpulssien paljous. Aloitteita tulee joka puolelta jatkuvasti. Haasteena

ovat hankkeiden suodattaminen ja arviointi todellisten tarpeiden ja halutun kehittämissuunnan näkökulmasta. Kehittämistoiminta on usein myös liian suunnittelukeskeistä, jolloin suunnitteluun panostetaan huomattavasti enemmän kuin käytännön toteutukseen. Tämä näkyy siinä, että monesti projektirahoituksen loppuessa päättyy myös kehittäminen (Stenvall & Virtanen 2012, 16-17). Jos pientenkin muutosten tai kehittämisprojektien suunnitteluun, riskianalyysiin, pilotointiin, toiminnan varsinaiseen toteutusvaiheeseen sekä arviointiin ja reflektointiin käytetään satoja tunteja, ollaan väärällä tiellä. Vielä vaarallisempaa on olla kokeilematta mitään, jotta ei epäonnistuta. Epäonnistua saa, mutta se pitää tehdä nopeasti. Vaikka hintansa silläkin on, se on pienempi paha kuin jatkaa virheiden toistamista iäisyyden (Hulkkonen & Lehtinen 2014, 68-69).

Hankkeen tulosten arviointi olisi erittäin tärkeää myös siitä syystä, että hankkeita on paljon ja kiire turhauttaa. Kiireessä ja suoranaisten hankeähkyn vallitessa arvioinnin merkitystä ei voi korostaa liikaa. Priorisointia on tehtävä, hankkeita arvioitava ja niistä opittava. Kehittämisen on jatkuttava, vallitsevasta hankeähkystä huolimatta (Harisalo ym. 2012, 76). Projektiyhteiskunnan kohtalonkysymys on, kykeneekö se aidosti vastaamaan lupauksiinsa vai onko se johtamassa turhautumiseen. Näin käy helposti, jos osallistumiseen motivointi tuntuukin painostamiselta tai jos luovien suoritusten arvostus hiertyy murusiksi näyttö- ja perusteluvaatimusten paineessa. Kaikkein kannustavin ja motivoivin tekijä, työn sisältö, uhkaa rutistua sen valvonnan järjestelyihin eli byrokraatiaongelmaan, jossa projektiyhteiskunnan piti vapautua. Lisäksi projekteille asetetaan usein liian kunnianhimoiset ja epärealistiset tavoitteet, joten toteutuminen muuttuu työlääksi ja ongelmalliseksi (Rantala & Sulkunen 2006, 13, 69).

Sosiaali- ja terveystalouden kehittämisen ongelmiin on haluttu muutosta sote-uudistuksen myötä. Aikaisemman hankepohjaisen kehittämisen sijaan isompi muutos kohdistuu rakenteiden uudistamiseen ja palveluvalikoiman uudelleenorganisointiin. Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus saada riittäviä sosiaali- ja terveystalouksia, jotka jokaisen kunnan tulisi tarjota. Ongelmaksi nouseekin se, että kunnilla ei ole tarvittavia resursseja näiden järjestämiseen. Siihen halutaan vastata siirtämällä palvelujen järjestämisvastuu kunnilta maakunnille. Uudistuksen tavoitteena on vähentää terveyseroja ja varmistaa se, että kaikki kansalaiset saisivat tarvitsemansa

yhdenvertaiset palvelut. Sote-uudistus on monessa suhteessa hyppy tuntemattomaan, joten on selvää, että se on aiheuttanut lukuisia eriäviä toteuttamisvaihtoehtoja, aikataulun venymistä sekä ristiriitaista vastaanottoa. Uudistusta koskeva epävarmuus on jatkunut aina tähän päivään saakka. Integraatio voi onnistuessaan tuoda säästöjä, mutta toisaalta yhdenvertaisten palveluiden toteuttaminen tarkoittaa lisäkustannuksia. (Hiilamo 2015, 35-36, 136.)

Sote-mallin varmasti puhututtavin aihe on ollut valinnanvapaus, jonka tarkoituksena on mahdollistaa asiakkaiden itsemääräämisoikeus palveluja valitessa sekä nopeuttaa palveluihin pääsyä. Toteutumisen kannalta puutteita nähdään muun muassa eriävissä palveluvalikoimissa sekä liian pitkissä etäisyyksissä hoidon ja kodin välillä. Palvelujen toteuttajilla ei ole myöskään tarpeeksi tietoa lainsäädännöstä tai siitä, miten valinnanvapaus asiakkaiden kohdalla toteutuu. Väestön osalta tietoa ei löydy tarpeeksi eri palveluista sekä niiden saatavuudesta ja laadusta. Keskusteluissa on korostettu paljon yritystoiminnan hyötyjä ja kustannussäästöjä, joka on taas syrjäyttänyt sen keskeisimmän ajatuksen, eli asiakaslähtöisyyden. Valinnanvapaudessa nähdään paljon hyvää, mutta muutos vaatii pitkäjänteistä työtä. Yhtenäinen näkemys tavoitteissa ja koko uudistuksessa edistäisi kehittämistyötä ja saavuttaisi halutut hyödyt. (Aalto ym. 2016, 1-3, 16.)

4 PERHETYÖN KEHITTÄMISHANKKEET ETELÄ- POHJANMAALLA

Kehittämistoiminta voi olla hankeperusteista tai jatkuvaa kehittämistoimintaa. Kehittämällä tarkoitetaan usein hankeperusteista toimintaa. Hankkeella on tietty ajallinen jatkumo ja sille asetetaan tavoitteet, määritellään toimintatavat ja varmistetaan arviointiasetus. Hanke voi olla osa jotain kehittämisohjelmaa ja sen alla voidaan toteuttaa useampia osahankkeita. Kehittämistoiminta voi olla yksikkökohtaista, jolloin tavoitellaan samaan aikaan sekä työtavallisia että rakenteellisia uudistuksia. Kehittämistoiminta voi pitää sisällään sekä uusien ideoiden keksimisen, että niiden levittämisen ja vakiinnuttamisen (Toikko 2012, 150).

Hankeperusteinen kehittämistoiminta on luonteeltaan ennen kaikkea käytännöllistä asioiden korjaamista, parantamista ja edistämistä. Onnistunut kehittämistoiminta saattaa levitä myös laajemmin muiden organisaatioiden ja toimijoiden käyttöön. Samalla se mahdollistaa myös uuden taidon ja tiedon siirtämisen toimijalta toiselle. On myös tyypillistä, että työyhteisössä on useampi eri kehittämistoimenpide käynnissä samaan aikaan. Samanaikaisesti voidaan toteuttaa sekä ulkoista että sisäistä kehittämistä (Toikko 2012, 151).

Tässä luvussa käsittelemme Etelä-Pohjanmaalla toteutettuja kehittämishankkeita, jotka ovat osaltaan kohdistuneet perhetyöhön. Valitsemme lähempään tarkasteluun sellaisia hankkeita sekä osahankkeita, joissa Järvi-Pohjanmaan ja Kuntayhtymä Kaksineuvoisen perhetyö ovat olleet mukana viimeisen kymmenen vuoden aikana, ja joista on nähtävissä tulosten juurtuminen organisaatioon. (Kuvio 3.) Kerromme hankkeista ja niiden tavoitteista yleisesti, mutta tulokset rajaamme pääosin kohde-ryhmiä koskeviksi. Näiden tulosten perusteella kokoamme haastattelurungoksi teemat, joiden avulla selvitämme, miten hankkeissa kehitetyt asiat näkyvät tämän päivän perhetyössä.

Kuvio 3 Tutkimuksen kohteena olevat hankkeet

4.1 KASPERI I – Väli-Suomen lasten, nuorten, ja perheiden palvelujen kehittämishanke

Kansallinen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishjelma KASTE (2008–2011 ja 2012–2015) oli pitkäkestoinen muutos-, modernisointi- ja innovaatioprosessi, jonka avulla uudistettiin sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita sekä palveluja. Kaste oli kansallinen ohjelma, jossa kehitettiin, arvioitiin, levitettiin ja juurrutettiin uusia toimivia käytäntöjä. Ohjelman sekä sen kuuden osaohjelman tavoitteina olivat eriarvoisuuden vähentäminen, osallisuuden lisääminen sekä ja sosiaali- ja terveystalouden järjestäminen asiakaslähtöisesti ja taloudellisesti kestävästi (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 13).

KASTE -kehittämishjelman yhtenä osahankkeena oli Väli-Suomen lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämishanke KASPERI, joka toimi vuosina 2009–2011.

Etelä-Pohjanmaa oli yksi viidestä hankkeen toiminta-alueen maakunnista. KASPERI kohdentui pääasiallisesti jo KASTE -ohjelman asettamiin tavoitteisiin: puututaan varhain ongelmiin, uudistetaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja kokonaisuutena sekä vahvistetaan lastensuojelun järjestämistä ja kehittämistä koskevaa kansallista ohjausta. Hankkeen omissa tavoitteissa täsmentyivät edellä mainitut laajemmat tavoitteet.

Hankkeen keskeiset tavoitteet

- Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen uudistamista tehdään yli sektori-rajojen ja samalla vahvistetaan heidän osallisuuttaan palvelujärjestelmässä.
- Peruspalvelujen tueksi kehitetään erityispalveluja erilaisten toimintavaihtoehtojen avulla. Ehkäisevään lastensuojeluun luodaan työkäytäntöjä ja palvelukonsepteja, jotta erityispalveluihin kohdistuva paine vähenisi.
- Palvelut kohdistetaan suoraan lasten ja nuorten kehitysympäristöihin perhekeskustoimintamallin tapaan.
- Henkilöstön osaamista parannetaan ja työtapoja kehitetään uusien palvelujen edellytyksien mukaisesti. Lisäksi ylisektoristen palvelukokonaisuuksien johtamista kehitetään. (Kannas-Honkaniemi, Luomala & Mäkilä 2011, 7-8.)

KASPERI -hankkeelle oli osoitettu ohjausryhmä, joka koostui useista sosiaali- ja terveydenhuollon edustajista. Ryhmän tehtävänä oli vastata toiminnan tasapuolisesta jakautumisesta alueittain. Hankkeen tuloksissa on huomattavissa, mitä kullakin alueella lähdettiin kehittämään ja mihin toiminta painottui. Etelä-Pohjanmaahan kohdistuvissa tuloksissa tulevat esille erityisesti monialainen yhteistyö sekä palvelujen vieminen asiakaslähtöisempään suuntaan (Kannas-Honkaniemi, Luomala & Mäkilä 2011, 6).

Hankkeen aikana on tehty monialaisen palvelutarpeen arviointia, jonka perusteella yhteistyön lisääminen olisi paikallaan. Monialainen yhteistyö on ilmennyt hankkeen ohjaus-, projekti- ja työryhmissä sekä toiminnassa. Kehittämistyö muotoutui hankkeen myötä yhteiseksi toiminnaksi, jossa korostuivat osaamisen jakaminen, toisen

toiminnan kunnioitus ja arvostus sekä resurssien sopiva yhdistäminen. Kasperin kehittämistyössä on lisäksi huomioitu kolmas sektori kumppanina. Monialaista yhteistyötä tehdään jatkossa rohkeammin yli sektorirajojen. Järjestöt, seurakunta ja muut toimijat otetaan aktiivisemmin mukaan yhteistyöhön, vaikka se usein vaatii työn ulottamista virka-ajan ulkopuolelle (Kannas-Honkaniemi, Luomala & Mäkilä 2011, 41).

Perhetyön toteuttajat avasivat sekä täsmensivät omia toimintatapojaan, jolloin palvelujen kokonaisuus näyttäytyy asiakkaille sekä työntekijöille ja yhteistyökumppaneille entistä selkeämpänä. Asiakkaan mahdollisuutta osallistua palvelun suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä palautteen antamiseen on vahvistettu. Hankkeen aikana on pidetty koulutuksia, joista saatu tieto ja välineet mahdollistavat sen, että asiakkaat saavat parempilaatuisia palveluja. Hankkeessa korostettiin erityisesti ennaltaehkäisevää työtä ja sen kehittämistä. Tuloksista ilmenee, että lastensuojelun painopiste on siirtynyt ennaltaehkäisevään suuntaan, jolloin myös paine lastensuojeluun on vähentynyt. Kaiken kaikkiaan kehittämistyön tuloksien sanotaan olevan juurtumassa kehittämistyössä mukana olleisiin kuntiin hyvin. Suurin osa kehittämisspiloteista jatkuu yhä hankkeen päätyttyä ja kehittämistyö on saanut aikaan myös merkittäviä muutoksia kuntien toiminnan rakenteissa (Kannas-Honkaniemi, Luomala & Mäkilä 2011, 51-55).

4.1.1 Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet -kehittämishanke

KASPERIN alla toteutettiin Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet -kehittämishanke vuosina 2009–2011. Hankkeessa tarkentuivat juuri Järvi-Pohjanmaan sekä Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueella tehty kehittämistyö. Hankkeen aikana tehtiin kuntakierroksia, joissa selvitettiin kuntien tarpeet sekä toiveet hanketyöskentelylle. Jokaiselle hankkeessa mukana olevalle alueelle palkattiin kehittäjämentorit, jotka toimivat pilottijakson ajan paikallisina kehittäjätyöntekijöinä edistäen kehittämistyötä ja osallistaen muita. Lisäksi kehittämistyön tukena toimivat ohjausryhmät. Hankkeelle asetettiin kolme kokonaisuutta, jotka rakennettiin kehittämissäkökultuurien pohjalta.

Kokonaisuudet ovat

- Perhetyön kehittäminen ja peruspalvelujen vahvistaminen.

- Verkkopohjaisen perhekeskuksen kehittäminen.
- Jalkautuvien palvelujen kehittäminen. (Huhtamäki ym. 2011, 6, 10.)

Jokainen alue asetti kehittämistyölle tarkemmat tavoitteet. Järvi-Pohjanmaan osalta ne olivat monialaisen yhteistyön kehittäminen, ehkäisevän perhetyön vahvistaminen sekä perhetyön sisällöllinen kehittäminen. (Huhtamäki ym. 2011, 13.) Tuloksissa monialaisuus todentui perhetyön näkyvyyden, yhteistyön ja osallistumisen lisääntymisenä useiden eri toimijoiden välillä. Kuitenkin yhteistyö järjestöjen kanssa jäi pelkästään pohjan luomiseen. Toinen tavoite, ehkäisevän työn vahvistaminen, toteutui vain osittain. Neuvolan perhetyö ei edennyt, koska yhden perhetyöntekijän neuvolatyöhön irrottamiseen ei ollut resursseja. Kolmas tavoite täyttyi huomattavasti edellisistä paremmin. Roolit selkeytyivät sosiaali- ja perhetyöntekijöiden osalta, perhetyössä otettiin käyttöön uudet yhtenäiset lomakkeet ja ryhmätoiminta aloitettiin. Järvi-Pohjanmaalla kehitettiin intensiiviperhetyön työmalli, joka jäi hankkeen myötä pysyväksi toimintamuodoksi. Intensiiviperhetyön avulla on mahdollista estää huostaanotto tai valmistautua kotiutukseen huostaanoton purkautuessa. Vaikutusten uskotaan olevan kustannuksia säästäviä (Huhtamäki ym. 2011, 41-43).

Kaksineuvoisen perhetyön kehittämistyön tavoitteet olivat työn sisällöllinen kehittäminen, perhetyön kehittämistyön arviointi, sektorirajat ylittävän toiminnan kehittäminen sekä vertaisryhmien käynnistäminen. (Huhtamäki ym. 2011, 13.) Kuntayhtymä Kaksineuvoisen perhetyön sisältöä kehitettiin muun muassa perhetyön menetelmä- ja välinekoulutuksien avulla sekä selkeyttämällä perhetyön toteuttajien rooleja. Tavoitteena oli erityisesti avata neuvolan perhetyötä, joten työmuotojen jäsentämisen myötä sovittiin, että neuvolan perhetyöhön voi jatkossa ohjautua myös päiväkodin kautta, eikä ainoastaan neuvolan läheteellä. Tätä Neuvokas -perhetyötä vietiin neuvolan ja päivähoidon tiimeihin. Sektorirajat ylittävän toiminnan kehittämiseksi Neuvokas -perhetyö sai moniammatillisen työryhmän, joka tarjoaa moniammatillista tukea. Tavoite vertaisryhmistäkin täyttyi, sillä hankkeen aikana käynnistyi kaksi ryhmää ja jatkossa tarkoituksena olisi järjestää vertaisryhmätoimintaa yhdessä neuvolan kanssa (Huhtamäki ym. 2011, 49-50).

Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet -kehittämishankkeessa painotettiin paljon ennaltaehkäisyä. Tämä huomioitiin esimerkiksi luomalla verkkopohjainen

perhekeskus Kersanet, joka on kohdennettu Etelä-Pohjanmaan kuntien 0-12 -vuotiaiden lasten vanhemmille (Yhdessä toimien, ei päiväystä, 15). Se toimii matalan kynnyksen palveluna, jonka tarkoituksena on tukea lapsiperheitä varhaisessa vaiheessa mahdollisimman lähellä heidän omaa arkeaan. Kersanetissä on tietoa lapsen kasvuun ja kehitykseen, vanhemmuuteen, alueen lapsiperhepalveluihin sekä harrastusmahdollisuuksiin liittyvissä asioissa. Lisäksi saatavilla on asiantuntijapalvelua, joka ei vaadi tapaamisia kasvotusten, ja jonka avulla voidaan osaltaan ehkäistä peruspalveluiden kuormittavuutta (KASPERI 2011, 6).

Ennaltaehkäisevää näkökulmaa vietiin myös kuntatasolle. Hankkeen aikana laadittiin kannanotto ehkäisevän perhetyön merkityksestä Etelä-Pohjanmaan perhetyön kehittäjäverkoston kanssa. Kannanotto suunnattiin kuntien viranhaltijoille ja päättäjäille, jotta kuntien tasolla huomioitaisiin lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen ja siihen panostaminen nykyistä vankemmin. Ehkäisevän työn merkityksen korostamiseksi on kannanotossa laadittu kustannuslaskelmia, joiden perusteella voidaan todeta, kuinka suuri merkitys ennaltaehkäisevällä työllä on (Anttila-Varpula & Tuomela-Jaskari 2011, 1-6).

4.2 KASPERI II – Väli-Suomen lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämishanke

KASPERI II -hanke oli jatkoa 2009–2010 vuosina toteutetulle KASPERI I -hankkeelle. KASPERI II toteutettiin vuosina 2011–2013. Hankkeen tavoitteet olivat samat kuin ensimmäisessä KASPERI -kehittämishankkeessa. Hankkeen kehittämisalueita olivat ennaltaehkäisevät palvelut, erityinen tuki peruspalveluissa ja intensiivimallit. Näissä alueissa erityistä huomiota oli tarkoitus kiinnittää siihen, millaisia palveluja tulisi tarjota kotiin sekä miten palveluohjausta ja palvelutarpeen arviointia toteutetaan ja miten asiakaslähtöiset palveluprosessit toimivat. (Junno & Kuhalaisten 2013, 1.)

KASPERI II -hanke koostui kuudesta maakunnallisesta osahankkeesta, joita olivat Pohjanmaan perhekaste II -osahanke, Etelä-Pohjanmaan lapsiperhepalvelut -kehittämishanke ELLA, Ennaltaehkäisevät tuen ja intensiivisen työotteen toimintamalli

nuorten palveluihin -osahanke EETU, Osaamisverkostosta monimuotoinen tuki lasten ja nuorten kehitysympäristöihin -osahanke OSMO, Kanta-Hämeen uudistuvat lasten ja nuorten palvelut -osahanke KUULAS sekä Vahva pohja elämään -osahanke. Opinnäytetyössämme keskitymme Etelä-Pohjanmaan alueella toteutettuihin kehittämishankkeisiin, sen vuoksi käsittelemme tarkemmin seuraavassa kappaleessa Etelä-Pohjanmaalla toteutettua ELLA -hanketta. (Junno & Kuhalainen 2013, 5.)

Keskeisiä kaikille osahankkeille olivat monialaisten työryhmien ja verkostojen kokoukset, työpajat koulutukset ja seminaarit, jotka tukivat kehittämistyötä. Lisäksi hankkeessa kehitettiin monialaista yhteistyötä sekä ennaltaehkäiseviä ja intensiivisiä palveluja. KASPERI II -hankkeen loppuraportissa ilmenneiden asioiden myötä voidaan todeta, että hanke koettiin onnistuneeksi ja täyttäneen sen tavoitteet. (Junno & Kuhalainen 2013, 54.)

4.2.1 ELLA – Etelä-Pohjanmaan lapsiperhepalvelut -hanke

Etelä-Pohjanmaan lapsiperhepalvelut -hanke (ELLA) oli yksi KASPERI II -hankkeen kuudesta osahankkeesta. ELLA -hankkeeseen osallistuivat kaikki Etelä-Pohjanmaan 18 kuntaa. Hankkeen päätavoitteena oli monialaisen palvelukokonaisuuden kehittäminen perheiden kanssa tehtävässä työssä.

Päätavoitteen osatavoitteet

- Ehkäisevän toiminnan kokonaisuuden monialainen kehittäminen.
- Varhaisen tuen kokonaisuuden monialainen kehittäminen.
- Korjaavan työ kokonaisuuden monialainen kehittäminen. (Romppainen & Tuomela-Jaskari 2013, 3.)

Hankkeessa korostettiin ennaltaehkäisevän toiminnan vahvistamista, hyväksi havaittujen käytäntöjen levittämistä, palvelurakenteiden uudistamista, työntekijöiden kouluttamista sekä peruspalvelujen vahvistamista. Palveluita pyrittiin kehittämään siten, että ne olisivat helposti saatavilla, eli niin sanottuja matalan kynnyksen palveluja. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen kohdalla pyrittiin moninaistamaan

palveluja sekä parantamaan niiden saatavuutta siirtämällä painopistettä erityispalveluista peruspalveluihin. Tällöin kuitenkin peruspalveluihin täytyi tuoda erityispalvelujen asiantuntemusta. Tämän mahdollisti työntekijöiden kouluttaminen sekä eri toimijoiden välinen yhteistyö. (Romppainen & Tuomela-Jaskari 2013, 7.)

Ehkäisevän toiminnan kokonaisuuden monialainen kehittäminen –osatavoitteessa pyrittiin selvittämään hyviä käytäntöjä sekä ennaltaehkäiseviä toimintamuotoja. Alueellisissa hankkeen työpajoissa pyrittiin tiedonkeräämisen ja vertaiskehittämisen avulla verkottamaan eri toimijoita, jotka olivat mukana ennaltaehkäisevissä lapsiperhepalveluissa. Työpajoissa kerättiin eri toimijoiden työssä hyväksi havaittuja käytäntöjä, joista tehtiin Ehkäisevän toiminnan Hyvät Käytännöt Etelä-Pohjanmaalla -julkaisu. Lisäksi hankkeen aikana työstettiin Ehkäisevän työn kustannusvaikuttavuus -esitettä yhdessä Etelä-Pohjanmaan lapsiperhepalvelujen monialaisen kehittäjäverkoston kanssa. Hankkeen aikana ratkaistiin myös Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet -hankkeessa kehitetyn verkkopohjaisen perhekeskus Kersanetin omistajuus. (Romppainen & Tuomela-Jaskari 2013, 18.)

Varhaisen tuen palveluiden kokonaisuuden monialainen kehittäminen -osatavoitteessa tarkoituksena oli kehittää varhaisen tuen lapsiperhepalvelujen perhekeskusmallia. Etelä-Pohjanmaan jokaiselle toiminta-alueelle muodostettiin INNO -työryhmiä, jotka rakentuivat lapsiperhepalveluissa työskentelevistä sosiaali-, terveys ja sivistystoimen viranhaltijoista. Työryhmissä paneuduttiin perhekeskusmallin kehittämiseen, lapsiperhepalvelujen johtamiseen ja koordinointiin sekä tiimi- ja konsultatiivitoiminnan parantamiseen.

Syksyn 2013 INNO -työryhmien toimenpiteissä on mainittu, että Järvi-Pohjanmaan alueelle oli tulossa verkostotyyppinen perhekeskus, ja Kaksineuvoisen alueella perhekeskukselle etsittiin tiloja. Osatavoitteen keskeisenä tuloksena neljälle alueelle muodostui matalan kynnyksen perhekeskukset. Lisäksi jokaiselle alueelle muodostui lapsiperhepalveluiden johtoryhmät. Hankkeessa rakennettiin monialaisen tuen polku (4-8 -vuotiaat lapset) sekä yläkouluikäisten monialainen huolipolku -työprosessimallinnus, joiden tarkoituksena oli selkeyttää lasten ja nuorten kanssa työskentelevien rooleja ja toimintatapoja lapsen ja nuoren siirtymissä ja nivelvaiheissa, psykososiaalinen ja kolmiportainen tuki huomioiden. Hankkeen aikana järjestettiin

myös useita koulutuksia, jotka vahvistivat lapsiperhepalveluissa työskentelevien osaamista. (Romppainen & Tuomela-Jaskari 2013, 20-22, 31-32.)

Korjaavan työn konsultaatorakenteiden kehittäminen -osatavoitteessa kartoitettiin konsultaatiokäytäntöjä Väli-Suomen alueella. Toimivalle konsultaatorakenteelle koettiin tärkeäksi puhelinkonsultaatio sekä jalkautuva erityistason palvelu. Tavoitteena oli saada jokaiselle alueelle toimiva konsultaatorakenne. (Romppainen & Tuomela-Jaskari 2013, 36-37.) Tärkeimpinä tuloksina hankkeessa olivat ehkäisevän työn selkeyttäminen ja ehkäisevää työtä tekevien työntekijöiden verkostoituminen, perhekeskusmallin kehittäminen sekä yhteistyön kehittyminen. Haasteita hankkeelle toi kunta- ja palvelurakennemuutos, joka toteutettiin samanaikaisesti hankkeen kanssa. Hankkeen myötä luotiin uusia mallinnuksia, kuten lasten ja nuorten monialaisen tuen polku, jonka myötä eri toimijat pystyivät verkostoitumaan yli sektorirajojen. Korjaavan työn osalta tärkeä tulos oli lapsi- ja nuorisopsykiatrian konsultaatiopalvelujen mahdollistuminen. Hankkeen myötä pystyttiin vahvistamaan eri toimijoiden yhteistyötä sekä kasvattamaan asiakaslähtöistä työskentelyä lapsiperhepalveluissa. (Romppainen & Tuomela-Jaskari 2013, 41-43.)

4.3 LAPE – Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma

Vuoden 2015 ja 2016 lakimuutosten vuoksi ehkäiseviä palveluja tarjotaan entistä enemmän yleisinä perhepalveluina ja yhteydenotot palveluverkostoon pyritään saamaan varhaisemmassa vaiheessa. Lakimuutoksilla pyritään vähentämään kiireellisten sijoitusten ja huostaanottojen tarvetta. Juha Sipilän hallitus on käynnistänyt yhtenä kärkihankkeena vuosille 2016–2019 ajoittuvan lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman (LAPE). (Hallituksen kärkihanke 2016, 6.) Muutosohjelmaa toteutetaan maakuntapohjaisella rakenteella sovittaen yhteen ohjelman kansalliset sekä maakuntien alueelliset tavoitteet yhteen. Hanke on jatkoa lapsi- ja perhepalvelujen uudistaminen -hankkeelle (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2017, 246).

Vuoden 2019 jälkeen sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen järjestämisvastuu siirtyy maakunnille, jotka koostuvat useista kunnista. Lapsi- ja perhepalvelut on järjestettävä helposti saataviksi ja kaikille tasavertaisiksi. Tällä hetkellä puutteita nähdään viranomaisten välisessä yhteistyössä, palvelujen sijoittumisessa ja tiedottamisessa sekä

palveluihin pääsyssä. Entistä enemmän on kuunneltava perheen tarpeita ja annettava heille mahdollisuus osallistua palvelujen suunnitteluun sekä toteutukseen. Tuki on tuotava osaksi lapsen ja perheen arkea; kotiin, kouluun ym. (Hallituksen kärkihanke uudistaa, ei päiväystä, 4, 6).

LAPE-ohjelman tavoitteena on yhtenäistää lasten palveluja perhekeskusmallin mukaisesti. Palvelut koostuvat terveydenhuollosta, neuvolasta, lapsiperheiden kotipalvelusta ja perhetyöstä, varhaiskasvatuksesta, koulusta, harrastus- ja nuorisotoiminnasta sekä lastensuojelusta. Malli mahdollistaisi monialaisen yhteistyön eri ammattilaisten välillä, jolloin myös perheet saisivat parempaa tukea. Perhekeskuksiin on lisäksi suunnitteilla erikoislääkärien palveluja. Ohjelmalla pyritään parantamaan lasten, nuorten ja perheiden kohtaamista sekä avun ja tuen saamista yhä varhaisemmassa vaiheessa muun muassa lisäämällä ja täydentämällä nykyisiä palveluja eri sektoreiden välillä (Hallituksen kärkihanke uudistaa, ei päiväystä, 4-6).

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman suunnitelman toteutus ajoittuu pääasiallisesti vuosille 2017–2018. Hankkeen suunnitteluun otetaan mukaan myös lapsia ja nuoria. Suunnitelman sekä koko ohjelman toteutumisen kannalta viranomaiset ja päättäjät ovat avainasemassa. Heidän on oltava tietoisia siitä, millainen on lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi tällä hetkellä, mitkä asiat sitä parantavat ja mitkä taas heikentävät. Päättäjien on otettava kaikissa päätöksissä ja muutoksissa huomioon niiden mahdolliset vaikutukset lasten ja nuorten elämään. Vaikutuksia on arvioitava myös pitkälle tulevaisuuteen. Viranomaisten välisessä yhteistyössä esteenä eivät saa olla lait, jotka vaikeuttaisivat hyvän hoidon antamista. Heillä pitää olla mahdollisuus jakaa myös asiakkaistaan tietoja, jotka ovat tilanteiden kannalta tärkeitä ja asianmukaisia. Lisäksi lasten ja nuorten kanssa työskentelevien on ylläpidettävä ja kehitettävä osaamistaan sekä tuettava toisiaan toiminnassaan (Hallituksen kärkihanke uudistaa, ei päiväystä, 8-9).

LAPE-ohjelman avulla halutaan hankeähkyn sijaan vaikuttaa asioihin isommalla muutoksella. Jos ohjelman tavoitteet täyttyvät, vuoden 2025 Suomessa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi on kohentunut, yhteiskunnan palvelut vastaavat paremmin heidän tarpeisiin ja apu on kokonaisvaltaisempaa. Vanhempien vahvempi tukeminen vaikuttaa myös lasten ja nuorten elämään positiivisesti. Koulunkäynti paranee, kiusaaminen ja yksinäisyys vähenevät, harrastukset yleistyvät, eikä

rikolliseen toimintaan ajaututa. Vanhempien työpaikoilla huomioidaan paremmin perhe-elämä ja sen merkitys, esimerkiksi joustamalla työajoissa (Hallituksen kärkihanke uudistaa, ei päiväystä, 8).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa käsittelemme tutkimuksemme toteuttamista. Avaamme tutkimuksellemme asetetut kysymykset ja kerromme tutkimuksen tarkoitukset sekä tavoitteet. Selvennämme myös sitä, millainen on tutkimuksemme kohderyhmä ja mitkä asiat vaikuttivat sen valintaan. Tutkimus- ja aineistonkeruu -menetelmiä tarkastelemme teorian pohjalta. Lopuksi käymme läpi vielä tutkimuksemme luotettavuutta sekä eettisyyttä.

5.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessamme haluamme selvittää, miten Etelä-Pohjanmaalla toteutetut lapsi- ja perhepalveluihin kohdistuvat kehittämishankkeet ovat vaikuttaneet perhetyöhön. Tutkimuskysymyksiemme avulla pyrimme kartoittamaan, millä tavoin hankkeet ovat vaikuttaneet käytännön työhön, ovatko niissä kehitetyt asiat jääneet osaksi perhetyötä sekä millaisina perhetyössä toimivat työntekijät näkevät lapsi- ja perhepalveluihin kohdistuvat kehittämishankkeet, toimivatko ne yhtenä kehittämisen muotona. Lisäksi halusimme tietoa siitä, miten hankkeisiin suhtaudutaan, ja millaista osallistumista niihin osallistuminen haastateltavien mielestä vaatii työntekijältä ja työyhteisöltä.

Tarkemmin tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat seuraavat:

- Millaisia vaikutuksia hanketyöllä on ollut varhaisen tuen perhetyöhön?
- Miten työyhteisöissä suhtaudutaan hankelähtöiseen kehittämiseen?

5.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksella on aina jokin tarkoitus tai tehtävä. Tarkoitus taas ohjaa tutkimusstrategisia valintoja. Tutkimuksen tarkoitusta luonnehditaan yleensä neljän piirteen avulla. Tutkimus voi olla kartoittava, selittävä, kuvaileva tai ennustava. Tutkimus voi

kuitenkin sisältää useamman kuin yhden edellä mainituista tarkoituksista ja on mahdollista, että tarkoitus muuttuu tutkimuksen edetessä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 133-134).

Meidän tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää, millaisia vaikutuksia Etelä-Pohjanmaalla toteutetuilla perhetyön kehittämishankkeilla on ollut käytännön työhön eli, ovatko ne mahdollisesti luoneet uusia työtapoja, -menetelmiä ja -välineitä ja ovatko ne juurtuneet osaksi perhetyötä. Tutkimme hankkeiden tulosten perusteella, kuinka vaikuttavaa ja pitkäjänteistä kehittämistyö on ollut. Lisäksi olemme kiinnostuneita siitä, miten hanketyöhön suhtaudutaan: pidetäänkö hankkeita toimivina kehittämisen välineinä ja mitä hankkeisiin osallistuminen vaatii työntekijöiltä ja työyhteisöltä.

Tavoitteena on tarkastella kehittämishankkeita osana laajempaa sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämistä ja uudistamista. Mielestämme on erityisen tärkeää tuoda perhetyön näkökulmaa esille, sillä lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma on käynnistymässä jokaisessa maakunnassa vuoden 2017 alusta. Tavoitteena ovat perhe- ja lapsilähtöiset, vaikuttavat sekä kustannustehokkaat palvelut. Saamme mahdollisuuden nähdä, mihin suuntaan perhepalveluja on aiemmin viety ja viedään, millaisia valmiuksia organisaatioissa on ajatellen tulevaa laajempaa muutosta, ja ovatko muutosohjelman tavoitteet realistisia ajatellen perhetyön tämänhetkistä tilaa.

5.3 Kohderyhmä

Aineiston hankinnan suunnitteluun liittyy olennaisesti kohderyhmän valinta. Tutkijan on päätettävä, miten tutkittavat valitaan ja miten paljon tutkittavia tarvitaan. On otettava huomioon ne seikat, vaatiiko valittu tutkimusmenetelmä koulutusta ja kuinka kauan tiedon keruuseen kuluu aikaa (Hirsjärvi ym. 2007). Valitsimme aluksi tutkimuksen kohderyhmäksi pelkästään Järvi-Pohjanmaan, mutta tutkimussuunnitelman muutosten myötä halusimme laajempaa näkökulmaa aiheeseen. Tutkimuksen kohderyhmän valintaan vaikutti myös se, kuinka aktiivisesti Etelä-Pohjanmaan perhetyön toimijat ovat olleet mukana eri kehittämishankkeissa. Lopulliseksi kohderyhmäksi valitsimme Järvi-Pohjanmaan lisäksi Kuntayhtymä Kaksineuvoisen perhetyön toteuttajat.

Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alue muodostuu Alajärven kaupungista sekä Soinin ja Vimpelin kunnista Etelä-Pohjanmaalla. Järvi-Pohjanmaan perusturvalle kuuluvat kuitenkin vain Alajärven ja Vimpelin sosiaali- ja terveystalveluiden järjestäminen sekä tuottaminen (Järvi-Pohjanmaan perusturva 24.1.2017). Tämä muutos on tapahtunut vastikään, joten aiemmin myös Soinin kunta on sisältyntä näiden palvelujen piiriin. Perusturva-alueen asukasluku oli vuoden 2016 lopussa 12 963. Sosiaali- ja terveystalveluiden yhtenä osana on perhetyö, johon sisältyvät lapsiperheiden kotitalvelu, varhaisen tuen perhetyö sekä lastensuojelun perhetyö.

Toinen tutkimuksemme yhteistyökumppani, Kuntayhtymä Kaksineuvoinen, on vuonna 2009 perustettu perusturvan sosiaali- ja terveystalveluja tarjoava kuntayhtymä. Kuntayhtymän jäsenkuntia ovat Kauhavan kaupunki sekä Evijärven ja Lappajärven kunnat. Yhteistoiminta-alueen asukasluku on noin 23 000 (Kaksineuvoinen 7.3.2016). Kaksineuvoisen sosiaalitalveluihin kuuluu Neuvokas -perhetyö, joka on lyhytkestoista ja jonka tavoitteena on tukea ja vahvistaa perheen toimintakykyä ja voimavaroja sekä ohjata ja neuvoa lasten hoidossa ja kasvatuksessa. Kaksineuvoisen perhetyö tarjoaa lisäksi lastensuojelun avohuollon tukitoimena järjestettävää perhetyötä (Perhetyö 27.1.2016).

5.4 Tutkimuksen menetelmät ja aineiston kerääminen

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimusprosessi on joustava, sillä osallistujien haastatteluissa voi ilmetä kiinnostavaa tietoa, joka ei vastaakaan ennalta määriteltäviin tutkimustehtäviin. Sen vuoksi vielä analyysiprosessin aikana voidaan lisätä ja täsmentää tutkimustehtäviä. Tutkimusprosessin vaiheet voivat toimia ikään kuin päällekkäin, eli esimerkiksi aineiston keruu ja sen analysointi voivat tapahtua osin samaan aikaan (Kankkunen & Vehviläinen-Julku-nen 2009, 65).

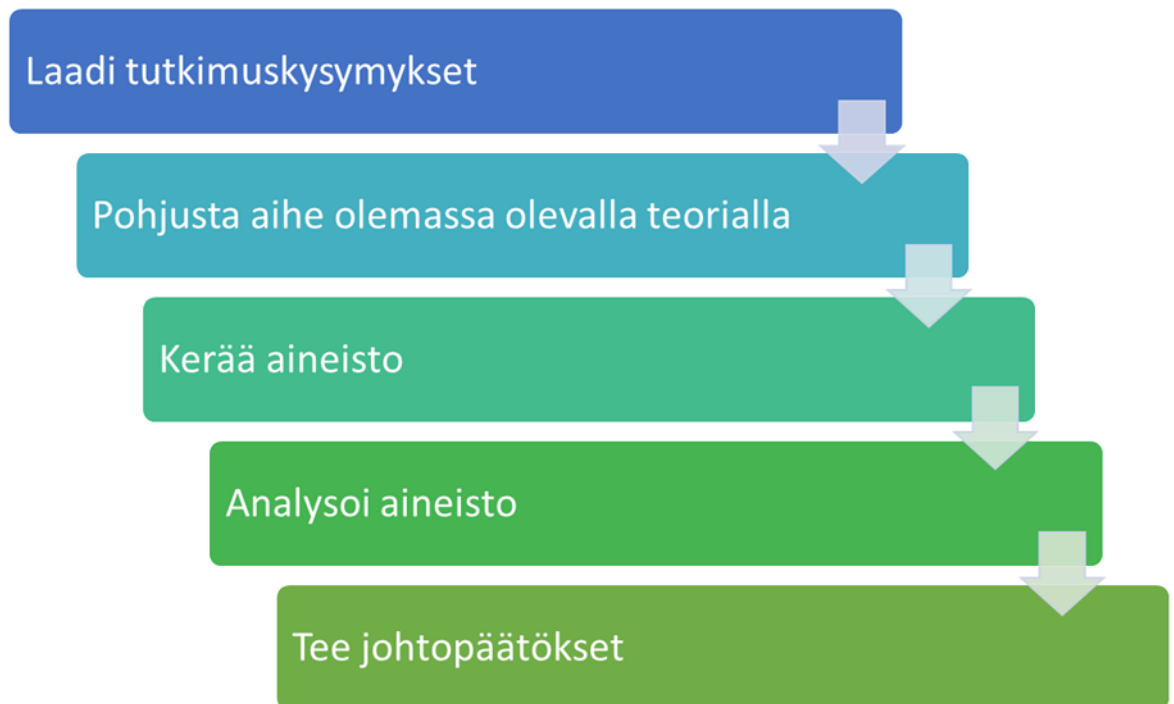
Tutkimusasetelman määrittämiseen sisältyy myös aineistonkeruu. Tutkijan on määriteltävä ne menetelmät, joilla aineisto hankitaan. Keräämme aineiston tutkimuksemme yksilö- sekä ryhmähaastattelujen avulla, joihin molempiin osallistuu neljä haastateltavaa. Haastatteluja voidaan luokitella monin eri kriteerein ja tavoin. Haastattelumenetelmät jaotellaan haastateltavien lukumäärän mukaan (yksilö-, pari- tai

ryhmähaastattelu) tai strukturoinnin mukaan, joko strukturoituna, teemahaastatteluina tai avoimina haastatteluina. Haastattelumuotoja voidaan käyttää myös tutkimuksessa toisiaan täydentävinä (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 65, 95). Meidän työssämme haastattelumuotona on pääasiassa avoin haastattelu, vaikka hyödynnämme osin myös teemahaastattelua. Haastattelutilanteet haluamme pitää avoimina ja keskustelumaisina, mutta kysymykset teemoitamme etukäteen aiheen rajauksen vuoksi.

Hirsjärven ym. (2007, 205) mukaan tutkijan on itse pohdittava, mikä menettely omassa tutkimuksessa takaisi todennäköisesti parhaimman tuloksen. Valinta riippuu siitä, keitä haastateltavat ovat ja mikä on tutkimuksen aihe. Valitsimme alun perin haastattelumuodoksi ainoastaan yksilöhaastattelun. Järvi-Pohjanmaan perheyöntekijät toivoivat kuitenkin ryhmähaastattelua, joten päätimme toteuttaa haastattelun heidän toiveidensa mukaan. Käyttäessämme avointa haastattelua aineiston keruumenetelmänä, kutsuisimmekin ryhmähaastattelua ennemmin ryhmäkeskusteluksi vapaan dialogisuuden vuoksi. Muut haastattelut toteutamme yksilöhaastatteluina.

5.4.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisella tutkimuksella on useita eri termejä, lajeja ja suuntauksia. Kuitenkin lähtökohtana on, että se auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta ja sen käyttäytymisen sekä päätösten syitä. Laadullinen tutkimus rajoittuu yleensä pieneen tutkittavien määrään. Tietoja kerätään lähinnä erilaisten yksilö- tai ryhmähaastattelujen ja -keskustelujen avulla. Laadullinen tutkimus sopii hyvin muun muassa toiminnan sosiaalisten ongelmien tarkastelemiseen, kehittämiseen sekä vaihtoehtojen etsimiseen. Lisäksi siinä pyritään vastaamaan kysymyksiin millainen, miten ja miksi (Heikkilä 2014, 7-8). Monia ilmiöitä ei voida mitata ainoastaan määrällisesti tai tutkia tietoa havainnoimalla, vaan ilmiön ymmärtämiseksi tarvitaan usein myös ihmisten omia kuvauksia (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 57). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita nimenomaan narratiivisesta eli kerrontaan ja kokeemukseen perustuvasta tiedosta (Tashakkori & Teddlie 2009, 4).

Kuvio 4 Kvalitatiivisen tutkimuksen rakenne (Wheeldon & Åhlberg 2012, 10).

Siitä huolimatta, että kvalitatiivisella tutkimuksella on lukuisia eri suuntauksia, sillä on tyypillisiä, yhteisiä piirteitä, joita määritelmässä korostetaan. Wheeldonin ja Åhlbergin (2012) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa tutkija laatii tutkimuskysymykset, joihin hän pyrkii saamaan vastaukset tutkimuksellaan. Sen jälkeen aihe pohjustetaan olemassa olevalla teoriolla. Aineistoa kerätään valituilla menetelmillä ja toteutuksen jälkeen se analysoidaan. Lopuksi tutkija muodostaa koko prosessista johtopäätökset ja visioi tutkimuksen aiheen tulevaisuutta. (Kuvio 4.)

5.4.2 Avoin haastattelu

Avoin haastattelu, jota kuullaan kutsuttavan myös syvähaastatteluksi, strukturoimattomaksi haastatteluksi, vapaaksi haastatteluksi ja ei-johdetuksi haastatteluksi, muistuttaa kaikista haastattelumuodoista eniten keskustelua. Haastattelija pyrkii selvittämään haastateltavan ajatuksia, mielipiteitä, tunteita ja käsityksiä tutkittavasta asiasta. Haastattelutilanne vaatii haastattelijalta hyvää orientoitumista tutkimuksen aiheeseen sekä taitoa ohjata keskustelua. Avointa haastattelua käytettäessä haastat-

telut kestävät tunnista kahteen tuntiin ja edellyttävät useita haastattelukertoja (Hirsjärvi ym. 2007, 204). Vaikka haastattelukysymyksemme ovatkin valmiiksi teemotettu, pidämme keskustelua enemmän avoimena. Jokaisen teeman pääkysymyksen kysytyä annamme tilaa haastateltavalle, jotta hän voi palauttaa menneitä asioita mieleen ja kertoa omin sanoin ajatuksiaan. Tarvittaessa käytämme myös lisäkysymyksiä, jotka asetamme jokaisen pääkysymyksen alle.

Tavallisesti haastattelijalta vaaditaan kuuntelemisen taitoa sekä johdattelu- ja keskustelun ohjaamiskykyä, jotta saataisiin aiheeseen liittyvää mielenkiintoista aineistoa. Tutkija voi myös pyytää tarkennuksia ja syvennyksiä vastauksiin vieden keskustelua uuteen suuntaan. Ongelma vapaassa keskustelussa on se, että aiheesta voidaan poiketa tarkentavien kysymysten kautta. Tämä voikin olla koko prosessin haasteena, jos saatu tieto ei anna vastauksia tutkittaviin ongelmiin. Varsinaisessa aiheessa pysyminen on erityisen tärkeää, jotta haastatteluista saataisiin tutkimuksen kannalta hyödyllistä tietoa ja tavoitteet täytyisivät (Puusniekka & Saaranen-Kauppinen 2006).

5.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyössämme tulee väistämättä esille tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyvät seikat. Emme mainitse opinnäytetyössämme haastateltavien nimiä tai muita tietoja, emmekä myöskään mainitse kummalta alueelta tutkimustulokset ovat. Pyrimme tällä siihen, että kukaan ulkopuolinen ei voi tunnistaa haastateltavia. Lisäksi kerromme jokaisen haastattelun alussa, mitä olemme työstämässä ja mihin tietoja tullaan käyttämään. Yhteistyökumppaneiden toiveista lähetämme valmiin työn heille luettavaksi. Silloin annamme heille mahdollisuuden vaikuttaa lopulliseen versioon, mikäli he haluavat täsmentää tai muokata tutkimustuloksiin liittyviä asioita.

Tuloksissa esiintyvät haastateltavien sitaatit esitetään opinnäytetyössämme sellaisinaan kuin ne ovat haastatteluissa kerrottu. Kun sitaatit ovat haastateltavien alkuperäisissä muodoissaan, vältytään myös väärinymmärryksiltä. Kunnioitamme haastateltavien näkemyksiä ja annamme heidän omin sanoin sekä avoimesti kertoa kokemuksistaan. Kuuntelemme heidän toiveitaan myös haastattelujen kulusta ja sisäl-

löstä. Haluamme haastattelijoina olla luotettavia ja helposti lähestyttäviä, jotta saisimme keskustelujen avulla kerättyä opinnäytetyön tavoitteiden täyttymisen kannalta olennaista tietoa.

Tutkimuksessamme sitoudumme salassapitovelvollisuuteen. Kaikki haastatteluista saatu empiirinen aineisto tullaan pitämään samassa ennalta määrättyssä paikassa, jonne ulkopuoliset eivät pääse. Käsittelemme aineistoja vain kahden kesken, emmekä mainitse niiden säilytyspaikkaa muille. Sen vuoksi, että teemme opinnäytetyön parityönä, meidän on mietittävä tarkkaan, missä ja miten käymme läpi haastattelumateriaalia. Emme käsittele aineistoja sellaisella julkisella paikalla, jossa joku ulkopuolinen voisi kuulla keskustelumme. Lisäksi tuhoamme läpikäymämme tutkimusaineistot asianmukaisesti, jottei kukaan voi väärinkäyttää niitä. Käsittelemme saatavia tutkimusaineistoja huolellisesti, ja noudatamme erityistä tarkkuutta aineistojen säilyttämisessä, esittämisessä ja arvioinnissa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6).

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksessamme haastattelimme Järvi-Pohjanmaan neljää perhetyöntekijää ryhmähaastatteluna sekä neljää Kuntayhtymä Kaksineuvoisen perhetyöntekijää yksilöhaastatteluina. Ennen haastattelujen toteuttamista haimme tutkimuslupaa molempien alueiden palvelujohtajilta (liite 1, 3 & 4). Tutkimuslupien varmistuttua toimimme saatekirjeet (liite 2) haastateltaville. Laadimme lopuksi haastattelukysymykset (liite 5), joihin valitsimme kolme teemaa: yhteistyö, perhetyön toteuttamismuodot sekä suhtautuminen hankkeisiin. Teemoitukseen vaikutti juuri tutkimuksen kohde-ryhmään kohdistuva kehittäminen. Kokonaisuudessaan hankkeiden tulosten tarkastelu olisi tehnyt työstä liian laajan. Halusimme keskittyä nimenomaan Etelä-Pohjanmaahan. Lisäksi tiettyjen teemojen valinta selkeytti haastattelun kulkua ja helpotti aiheen käsittelyä.

Ennen teemojen läpikäymistä pohjustimme aiheita kysymällä haastateltavilta, millaisissa lapsi- ja perhepalveluihin liittyvissä kehittämishankkeissa työntekijät ja organisaatiot ovat olleet mukana, ovatko he itse päässeet osallistumaan hanketyöhön ja millaisia asioita hankkeet ovat tuoneet perhetyöhön. Kaikki haastateltavista tunsivat työssä käyttämämme hankkeet vähintään nimeltä, mutta tietenkin he, jotka olivat olleet niissä mukana, osasivat kertoa niistä myös enemmän. Haastateltavien joukossa oli vain muutama, joilla ei ollut omakohtaista kokemusta hankkeista. Muut olivat vähintään päässeet näkemään hanketyötä työyhteisön osallistumisen puolesta.

Kaste, Kasperit, Ellat, sun muut sulosena sekamelskana ne on ainaki minun mielessä. Hankkeita on ollut paljon, lähes koko ajan. Jollain lailla perhetyö on ollut niissä mukana, lähes kaikissa, koska ne on jollain tavalla liittynyt varhaiseen tukemiseen. (H1)

Kaste hankehan oli aika lailla siihen samaan aikaan, kun alueet yhdistyivät ja toimintatavat muuttuivat, se oli haastavaa aikaa. Se porukka, joka tuli töihin, niin joutuivat luomaan yhtenäisen toimintamallin, eikä se mennyt kivuttu. -- Kaste hanke antoi mahdollisuuden sille kehittämiselle siinä vaiheessa. -- Yhteistyökumppaneiden avulla se (perhetyö) nostettiin kaikkien tietoisuuteen paremmin, mutta se oli haastavaa ja takkusta. (H2)

Kyllähän ne hankkeet loi meille nämä käytännöt, että oli siinä semmonen hyöty. Se synnytti yhteistyökuviot ja sen, että mitä se perhetyö on. Semmonen epämääräisyys väheni, ja se, että oikeasti tehdään ohjauksellista työtä monenlaisissa haastavissa tilanteissa. Jotenki se semmonen, että perhetyö on väkevä työkalu perheiden tukemiseksi. (H1)

Hankkeissa alueen kehittäminen on ollut sellaista, mihin on ollut kulloinkin tarvetta ja mikä on ollut silloin ajankohtaista. Kunkin alueen tavoitteet on asetettu sen puitteissa, mihin itse hanketyö on kohdistunut. Hankkeen yleiset tavoitteet asettavat raamit sille, mihin jokaisen tulisi kehittäminen keskittää. Haastatteluissa hankkeiden sanottiin luoneen perhetyölle käytännöt, antaneen mahdollisuuden kehittämiselle sekä tuoneen perhetyötä enemmän esille. Lisäksi alueiden muutosten, kuten kuntien yhtenäistymisten myötä perhetyö on joutunut hakemaan paikkaansa uudelleen ja luomaan yhtenäisen toimintamallin laajemmassa mittakaavassa. Hankkeet ovat kuitenkin mahdollistaneet kehittämisen ja niiden avulla perhetyön näkyvyys on lisääntynyt ja toiminta on selkiintynyt.

Kysyimme myös haastateltavilta, kehitetäänkö perhetyötä hankkeiden ulkopuolella ja kuinka aktiivisesti. Kehittäminen on noussut yhä tärkeämpään rooliin viime vuosina, sillä lapsi- ja perhepalveluja uudistetaan parhaillaan sekä maakunnallisella että kansallisella tasolla. Aktiivinen kehittäminen on tärkeää myös työyhteisöjen sisällä, koska se ylläpitää työntekijöiden motivaatiota sekä luo pohjaa onnistuneelle hankelähtöiselle kehittämiselle. Omatoiminen kehittäminen kertoo paljon siitä, kuinka kehittämiseen asennoidutaan ja kuinka tärkeänä sitä pidetään.

Työyhteisö on ite kehittänyt aika paljon tätä omaa perhetyötä viime syksystä. Aika ajoin on vähä semmosta tiiviimpää, että mietitään nyt uudestaan vähän, ja kun kokoonnutaan perhetyön omassa tiimissä, niin siinä jokainen työntekijä pääsee kertomaan omia mielipiteitä, että miten tätä työtä voisi kehittää. Että ihan varmasti se onnistuu myös työyhteisön sisälläkin. (H8)

Joo, kyllä se pohja on siellä ja toki niinku tiimeissä ja porukalla on mietitty, että onko tämä nyt sitten meille toimiva ja lisää kehitetty, että kylmä jotenki aattelen, että meillä on sellanen kehittämisen meininki ja semmonen oman työn tarkastelu koko ajan menossa, ja seurataan niinku aikaamme, että mitä uusia juttuja voi olla. Toki on kiireisiä aikoja, jolloin mennään ja tullaan, mutta sitten on myös niitä kohtia, että nyt voisi miettiä, että onko tää toimiva juttu, ja ainaki sitä yhteistyötä muihin toimijoihin on kehitetty kaiken aikaa. (H1)

Joo, kyllä meillä niinku omaa kehittämistä on koko ajan ja tälläkin hetkellä kehitetään tosi paljon. Se on varmaan niinku konkreettisin ja näkyvin juttu, että tavallaan ne, jotka tekee sitä työtä, niin ehkä parhaiten osaa sitä kehittää ja näkee sen tarpeen, että mihin koulutukseen on vaikka tarvetta. Mitä nyt on huomannu ja kuullu muilta, että kellä on ollu ulkopuolelta ostettuja kehittämishankkeita, niin ei välttämättä ihan niin hyvin siirry sinne käytäntöön, ku se, että se lähtee niinku omista tarpeista. (H5)

Molemmilla alueilla oman työn tarkasteleminen ja kehittäminen ovat aktiivista ja sitä tehdään myös hankkeiden ulkopuolella, työyhteisön sisälläkin. Työyhteisöissä keskustellaan myös kehittämisestä ja siitä, millaisia asioita työntekijät toivoisivat kehitettävän. Työn arviointi sekä oman työn tarkasteleminen ovat lähes välttämättömiä, jotta toiminnasta voidaan nostaa esiin mahdollisia epäkohtia ja muutostarpeita, joita olisi hyvä tarkastella lähemmin. Haastattelun perusteella voidaan todeta, että kehittäminen on olennainen osa näiden toimijoiden perhetyötä ja kehittämistyöhön osallistetaan koko työyhteisöä. Työyhteisön sisäisen kehittämisen etuna on se, että asioihin pystytään reagoimaan nopeasti ja tekemään tarvittavia muutoksia. Lisäksi kehittäminen ei ole niin irrallaan käytännön työstä, kuin esimerkiksi hankkeiden kohdalla monesti on.

6.1 Yhteistyö

Haastattelujen ensimmäinen teema oli yhteistyö. KASPERI -hankkeissa yhtenä keskeisenä tavoitteena on ollut yhteistyön kehittäminen ja osallisuuden vahvistaminen. Tavoitteenamme oli saada tietoa siitä, miten hanketyö on vaikuttanut yhteistyöhön. Kysyimme haastateltavilta, millaista yhteistyötä he tekevät muiden toimijoiden kanssa ja kuinka aktiivista ja monialaista se on. Lisäksi kysyimme, mitä hanketyö on antanut yhteistyöhön ja onko yhteistyötä kehitetty hanketyön ulkopuolella. Kysyimme myös, miten asiakkaiden osallisuus näkyy perhetyössä ja millaisia vaikutuksia hankkeilla on ollut sen lisäämiseen. Osallisuutta pidämme tässä teemassa perhetyön ja sen asiakkaiden välisenä yhteistyönä.

Yhteistyön aktiivisuus ja monialaisuus. Yhteistyötä on pyritty hankkeiden avulla lisäämään ja monialaistamaan, sillä yhtenäisemmällä työskentelyllä asioiden hoitaminen nopeutuu, perheet saavat kokonaisvaltaisempaa apua sekä ammattilaiset saavat toinen toisiltaan tukea työhönsä. Etenkin yli sektorirajoja ylittävää yhteistyötä on haluttu vahvistaa. Haastattelussa kysyimme, millaista yhteistyötä Järvi-Pohjanmaan ja Kaksineuvoisen perhetyö tekevät muiden toimijoiden kanssa ja kuinka aktiivista se on. Lisäksi kysyimme, kuinka monialaista yhteistyö on.

No siis, jos nyt ajattelee jotakin tälläisiä niinku terveydenhuoltoa, psyk. puolta, kouluja, niin ollaan yhteydessä sen verran, mitä se asiakkuus-suhde vaatii. Eli se, mitä sieltä tulee: ilmoituksia ja huolia lapsista, tai sitten meidän työskentelyssä, jos nousee huolia ja tarvitaan heidän näkemystään ja tietoa, mikä näkyy sinne, ja miten ne näkyy perheen tilanteeseen, silloin kysytään ja ollaan yhteydessä. Sitten, jos on tämmösiä verkostoneuvotteluita, ne ei oo niinku automaattisia joka asiakkuudessa. (H5)

No tuota koulujenkin kanssa, se riippuu aina asiakkaasta vähän, mutta koulujen kanssa ollaan yhteydessä ja yhtä lailla kuraattorit ja no mielenterveyspuoli, psykiatrian poliklinikka. Keskussairaalaasta tulee välillä näitä lastensuojeluilmoituksia, on sairaus sitten mikä hyvänsä, niin jos ei niinku siellä kotona asiat pelitä, niin aika herkästi ne on nyt tehny niitä ilmoituksia. -- Sitten on tää vastaanottokeskus, sieltä sosiaalityöntekijät ottaa yhteyttä, jos on lapsiperheitä. Päihdeasioissa voidaan olla päihdehoitajaan yhteydessä ja ihan perus neuvolan kanssa voidaan olla yhteistyössä. Että oikeastaan terveyskeskuksen kaikilla sektoreilla, riippuu siitä asiakkaasta. (H6)

Pidetään yhteyttä eri alueiden perhetyöntekijöihin, toimintaan niinku alueellisesti. -- Vaihdetaan kuulumisia, ja millaista työ missäkin kunnassa on, ja toki tällä alueella koulut ja neuvola. -- Psyk. poli on aika monesti mukana ja perheneuvola. Pidetään yhteisiä palavereja asiakkaitten kanssa ja sitten verkostopalavereita, joissa kuullaan jokaisen tekemä työ ja ajatukset, mitä perheelle kuuluu. (H8)

Vastauksista voidaan päätellä, että yhteistyö toimii perhetyössä monialaisesti ja aktiivisesti. Mukana on monia eri toimijoita, jotka tekevät yhteistyötä keskenään. Vastausten perusteella voidaan todeta, että perhetyö tunnetaan alueella hyvin, ja asiakkaita ohjataan tarvittaessa ja yhteydenpitoa heidän asioissaan ammattilaistenkin välillä pidetään säännöllisesti. Yhteistyötahoista nousee esille useimmiten koulut,

neuvolat ja psykiatrian poliklinikka. Lisäksi yhteistyötä tehdään eri alueiden perhetyöntekijöiden välillä. Eri toimijoiden kanssa pidetään palavereja ja neuvotteluja, jotka ylläpitävät yhteistyötä ja mahdollistavat keskinäisen konsultaation. Yhteistyön aktiivisuus ja monialaisuus ovat kiinteästi sidoksissa asiakkaan tarpeisiin. Yhteisyydessä ollaan sen verran, kuin asiakassuhde vaatii, mutta niin, että perhe saa tarvitsemansa avun.

Yhteistyön kehittäminen. KASPERI -hankkeessa oli yhtenä keskeisenä tavoitteena yhteistyön kehittäminen. Yhteistyötä haluttiin suunnata yli sektorirajat ylittäväksi ja samalla lisätä eri toimijoiden välistä toimintaa, kuten yhteisiä ryhmiä. Lisäksi kolmannen sektorin roolia osana verkostoa on ollut tarkoitus vahvistaa, sillä yhteistyö voi helposti rajoittua julkisen sekä yksityisen sektorin välille. Haastatteluisamme halusimme selvittää, miten hankkeen tavoitteet ja tulokset näkyvät tämän päivän perhetyössä. Kysyimme haastateltavilta, mitä hanketyö on antanut yhteistyöhön, ja onko yhteistyötä kehitetty hanketyön ulkopuolella.

Mä ajattelen, että paikallisesti hankkeet ei oo tuonu siihen yhteistyöhön välttämättä. Me työssäkin niin paljon tehdään sitä monialaista yhteistyötä. Näin mä ainakin aattelen. Perhetyöhön väistämättä kuuluu se yhteistyö, mutta se että joku koordinois sitä yhteistyötä, ette se ois vielä niinku laajempaa, niin sille on kyllä edelleen tarvetta. Mä en tosiaan ainakaan niinku osaa nimetä, että joku ois tullu hankkeiden kautta, mutta toki se voi hukkua sinne jonnekki, että voi ollakki, että joku hanke on tuonu jotakin yhteistyöhön lisää. Mutta ei muista, että ihan konkreettisesti olis tuonu jotakin. (H1)

Varmaan semmonen eritahtisuus on niinku, että kun on viis vuotta jo puhuttu siitä niin, että joku yhteistyötaho voi ruveta ajamaan jotain asiaa voimallisesti, joka oli jo silloin ja kyllä mä muistan silloin, ku perhetyötä voimakkaasti kehitettiin, oli jopa ihan kateutta jostaki, että teillä on hirveesti aikaa tai teidän työtä kehitetään, ihan niinku yhteistyötaholla, jonka kanssa pitäis niinku tehdä sitä yhteistyötä. Että semmonen tietty kapea-alaisuus tietenki on siinä, että joku innostuu ja ajaa jotain asiaa. Se on varmaan se haaste, että samanaikaisesti kehitetään sitä samaa asiaa. (H2)

No mä en oo sillä lailla ollu yhteistyön kehittämisessä mukana, mut mul on semmonen tuntuma tullu tämän vajaan vuoden aikana, että varmasti niinku pyritään tiivistämään ja kehittämään sitä. On tullu semmonen kuva tästä alueesta ja ylipäättänsä lasten ja perheiden palveluista, minkä alla mä ite työskentelen, että on halua siihen jatkuvaan kehittä-

miseen ja yhteistyöhön myös, ja varmaan nyt ku tää sote kuvio ja maakuntamalli pyörii täs taustalla ja tulee pyörimään enemmän, niin se varmasti tiivistyy ja lisääntyy vielä enemmän sit sitä kautta. (H7)

Tuloksista ilmenee, että varsinaista yhteyttä hanketyön ja yhteistyön kehittämisellä ei perhetyössä näy. Yhteistyön kehittämistä ei osattu liittää osaksi jotakin hanketta. Perhetyö itsessään koettiin hyvin monialaisena, jolloin myös yhteistyö liittyy siihen hyvin kiinteästi. Yhteistyön kehittämisen haasteena nähtiin kehittämisen eriaikaisuus. Kehittämistä voisi helpottaa se, että eri alueet kehittäisivät samaa asiaa yhtäaikaisesti. Yhteistyötä on haastava kehittää, elleivät yhteistyötahot ole kehittämisessä mukana. Yhtenäisemmän kehittämisen ja yhteistyön uskotaan vahvistuvan kuitenkin tulevaisuuden muutosten, kuten soten myötä, koska yhteiset linjat ja toimintamallit tulevat entistä voimakkaammin esille. Yhdessä vastauksessa nousi esiin KASPERI -hankkeessa kehitetty Neuvokas -perhetyö, jossa kehitettiin neuvolan kanssa tehtävää yhteistyötä. Muita konkreettisia hankkeiden yhteistyöhön tuomia asioita ei tuloksista noussut esille.

Osallisuus yhteistyön vahvistajana. KASPERI II -hankkeen tavoitteena oli vahvistaa lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallisuutta sekä samalla myös työntekijöiden ja asiakkaiden välistä yhteistyötä palvelujärjestelmässä. Työntekijät saattavat huomaamattaankin omasta näkökulmastaan arvioida perheen tilannetta ja tarpeita, vaikka ensisijaisesti perheen tulisi itse määritellä, millaista apua ja tukea he tarvitsevat. Hankkeen tulosten mukaan asiakkaan mahdollisuutta osallistua palvelun suunnitteluun ja toteutukseen on vahvistettu. Haastattelussa halusimme selvittää, miten asiakkaiden osallisuus näkyy perhetyössä ja millaisia vaikutuksia hankkeilla on ollut osallisuuden lisäämiseen.

No mehän tehään aina sillan, ku alkaa perhetyö, niin perhetyön suunnitelma asiakkaan kans yhdessä, elikkä siinä kartotetaan perheen tilanne, huolet ja vahvuudet, mitä perheellä on ja sitten tavoitteet sille työskentelylle. Ja se on niinku, no en tiedä onko yhtään hankkeesta tullu tää asia vai ei, mutta että osaan nyt vaan kertoa, miten meillä toimitaan tällä hetkellä. (H5)

Mä näkisin sen niin, että painotetaan sitä, että se asiakas on siinä keskiössä ja sen äänen esille tuominen omin sanoin. Asiakas on vastuussa

omasta elämästä. Et kukaan niinku ei voi vaan tukea, vaan sen asiakkaan ääni täytyy tulla esiin ja sen täytyy sanoo, et mitä se toivoo ja sillä tavalla. (H8)

Mä aattelin, että ei varsinaisesti hankkeista oo varmaan tullu sellasta, mutta sitä kokonaisuutta, ku perhetyötä lähetään kehittämään. Kun kehitettiin lomakkeita ja menetelmiä, kyllä asiakas on esillä koko ajan. Tätä työtä ei oikeestaan voi tehdä niin, että me vaan tehtäis sitä. Kyllä mä aattelen, että se on niinku muutenkin, että ei hankkeiden tulos. (H2)

Kyllä sitä osallisuutta pyritään myös lisäämään sillä, että perheen toiveita kuullaan ja ikään kuin myös vastuutetaan siihen, että he myös haavahvais siihen tilanteeseen ja tietäis, et miks täs työskennellään. Ja me ollaan siihen kehittämiseen liittyen pyritty saamaan toimivammaksi myös sitä, että me tehdään aina perhetyöstä suunnitelma, väliarvio ja loppuyhteenveto, et ikään kuin sillä saadaan sitä perhettä paremmin mukaan siihen työskentelyyn ja saadaan perheitten ajatuksia ja näkemyksiä sit enemmän esille, et ei mennä pelkästään se edellä et, mitä viranomaiset toivoo, koska ne voi välillä olla vähän ristiriitaset keskenänsä. (H7)

Vastauksista näkyy, että asiakkaiden osallisuus on kiinteä osa perhetyötä. Perhetyön suunnitelma, missä kartoitetaan perheen tilanne, huolet, vahvuudet ja tavoitteet, tehdään yhdessä asiakkaan kanssa. Perheiden kuulemista sekä osallistamista palvelun suunnitteluun sekä toteuttamiseen pidetään keskiössä. KASPERI -hankkeen tuloksista huolimatta haastateltavat kokevat, ettei hankkeella ole ollut vaikutusta osallisuuden vahvistamisessa. Yhtenä suurena osatekijänä on varmasti se, että asiakkaiden osallisuus näkyy perhetyössä muutenkin niin vahvasti. Lähes kaikissa perhetyöhön liittyvissä hankkeissa tavoitteena on ollut asiakkaan osallisuuden vahvistaminen, vaikka se koetaan jo toimivana ennestään. Voi kuitenkin olla, että asiakkaat kokevat osallisuuden vielä riittämättömäksi, ja toivoisivat yhä aktiivisempaa yhteistyötä.

6.2 Perhetyön toteuttamismuodot

Haastattelujen toinen teema oli perhetyön toteuttamismuodot. Lähdimme selvittämään, millaisia asioita hanketyö on antanut perhetyölle vai nähdäänkö niiden vai-

kutuksia ollenkaan hankkeiden päätyttyä. Keskeisten hanketulosten perusteella kysyimme haastateltavilta, miten perhekeskustoiminta näkyy alueella ja onko sinne suunnitteilla perhekeskusta. Kysyimme myös, miten hankkeissa kehitetyt perhetyön toimintatavat sekä -muodot: intensiiviperhetyön malli, verkkopohjainen perhekeskus Kersanet, Neuvokas -perhetyö, vertaisryhmät sekä työnkuvien avaaminen ovat juurtuneet käytäntöön. Lisäksi yhtenä kysymyksenä oli, miten varhaisen tuen perhetyö on lisääntynyt, kun se on useammassa eri hankkeessa ollut tavoitteena.

Perhekeskustoiminta. KASPERI -hankkeen yhtenä keskeisenä tavoitteena oli kohdistaa palvelut suoraan lasten ja nuorten kehitysympäristöihin perhekeskustointimallin mukaisesti. Tällä on pyritty vaikuttamaan siihen, että palvelut yhtenäistyisivät ja niiden saatavuus sekä saavutettavuus paranisivat. Perhekeskustoinnin uskotaan lisäksi vähentävän korjaavien palvelujen tarvetta ja lisäävän ennaltaehkäisevyyttä. Kummallakin alueella, sekä Järvi-Pohjanmaalla että Kuntayhtymä Kakksineuvoisessa, perhekeskusmallista on keskusteltu pitkään ja sitä on osin myös toteutettu.

Niin, no perhekeskusmalli kai tää meilläkin on jonkinmoinen, mutta me ollaan nyt niin erillään, kun rakennukset on erillään. Ainaki siitä on puhuttu, että semmonen on tulossa, mutta emmä nyt sitten tiiä, miten tää sote vie sen sitten. Kaikkihan on nyt niinku kysymysmerkillä, että ei nyt tiiä, minkä mallin mukaan sitten lähdetään ja minkälainen yhteenliittymä tähän tulee. (H6)

Varmaan se semmonen haave vähän on, mutta taloudelliset tilanteet ja kaikki, niin se on nyt epärealistinen et ois rakennuksena sitä, mutta kyllä se aina vilahtelee toimijoiden puheissa. -- Ja sit ku täälläkin kamppailaan huonojen rakennusten kanssa, tai ei oo terveitä rakennuksia, nii sitä on aina haaveissa, että no jos joskus semmonen oikee missä oltais, mutta se ei nyt varmaan oo lähivuosina. (H2)

Kyllä se, jos ois yhteinen rakennus, niin kyllähän se edistäis ja veis asioita eteenpäin äkkiempää. Kaikki ois saman katon alla. (H3)

Perhekeskuksille olisi Etelä-Pohjanmaallakin paikkansa. Selvästi niiden uskotaan helpottavan työskentelyä asiakkaiden sekä työntekijöiden kohdalla. Tiiviimpi yhteistyö nopeuttaa asioiden etenemistä, ja perheen tilanteet nähdään ja niihin voidaan

vaikuttaa kokonaisvaltaisesti. Perhekeskusmallin eteenpäin viemistä hidastavat erityisesti terveiden rakennusten puute sekä tulevaisuuden epävarmuus. Käytettävissä olevista resursseista ja sote-uudistuksen tulevista muutoksista johtuen konkreettisia perhekeskuksia, joissa lapsi- ja perhepalvelut olisivat saman katon alla, alueilla ei ole. Positiivisena asiana nähdään kuitenkin se, että hankkeen myötä keskustelu perhekeskustoiminnasta on lisääntynyt ja palvelujen yhtenäistämisessä ollaan kulkemassa koko ajan parempaan suuntaan. Varmasti tulevilla lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman toimenpiteillä tilanteen etenemiseksi tehdään konkreettisempia uudistuksia.

Perhetyön toimintatavat ja -muodot. KASPERI -hankkeiden ja niiden alla toteutettujen osahankkeiden myötä molemmilla tutkimuksemme kohderyhmän alueilla kehitettiin erilaisia perhetyön toimintatapoja sekä -muotoja. On kuitenkin huomioitava, että nämä kehittämisen kohteet ovat olleet kummallakin alueella erilaisia ja silloisten tarpeiden mukaisia. KASPERI -hankkeen aikana parannettiin henkilöstön osaamista, muun muassa koulutuksilla, ja kehitettiin työtapoja uusien palvelujen edellytyksien mukaisesti. Kysyimme haastateltavilta, miten edellä mainitussa hankkeessa kehitetyt intensiiviperhetyön malli sekä verkkopohjainen perhekeskus näkyvät tämän päivän perhetyössä.

Sitä ei tavallaan semmosena aina niinku edes käytetä, sitä intensiiviperhetyö sanaa/nimeä, että kyllähän meillä on paljon perheitä, joissa tehdään paljon ja on paljon toimijoita. -- Ja myöhemmin sitten tuli käyttöön tämmönen avoperhekuntoutus, joka minun mielestä on niinku sama asia, mutta että se tarkoittaa, et se ei oo niinku perhetyötä koskeva vaan kaikkien toimijoiden yhteistyötä. (H1)

Mut ei se niinku sillai oo jääny elämään, kun oli tarkoitus. Mutta osia on saatu hyviä. (H3)

Se (Kersanet) on kyl jääny vieraaks, ei vilahtele perheiden puheissa, eikä varmaan sillai oo löytäny kohderyhmäänsä. (H2)

Haastateltavien kertomuksista tuli esille se, että molemmat perhetyön työtavat ovat juurtuneet käytäntöön vain osin. Molemmat kyseessä olevat olivat työntekijöille vähintään nimenä tuttuja, mutta niitä ei välttämättä osattu yhdistää mihinkään hankkeeseen. Asiaan tietenkin vaikutti se, että kaikki eivät ole olleet mukana hankkeissa.

Siitä huolimatta, että asiat eivät näy käytännössä niin vahvasti kuin hankkeissa tavoiteltiin, niistä on kuitenkin saatu hyviä osia. Eri menetelmien arviointia on mahdollista tehdä kehittämisvaiheessa siten, että tiedettäisiin täsmälleen, kuinka palveluita ne ovat käytännössä. Yhtenä haasteena onkin, että hankkeissa kehitetyt asiat voidaan vasta pidemmän käytön jälkeen todeta joko toimiviksi tai toimimattomiksi. Kokonaan uuden toimintamallin tai menetelmän vieminen käytäntöön vaatii aktiivista työskentelyä työyhteisöltä ja siihen voi olla vaikea löytää aikaa muun työn ohella. Riittävä perehtyminen, arviointi ja mahdollinen muutostyöskentely ovat avaintekijöitä kaiken kehittämistyön juurruttamisessa. Mitä paremmin koko työyhteisö osallistuu kehittämiseen ja suhtautuu muutoksiin, sitä todennäköisemmin menetelmät ja välineet saadaan osaksi perhetyötä.

Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet -hankkeessa jokainen mukana oleva kunta/kuntayhtymä asetti omat tarpeidensa mukaiset tavoitteet työskentelylle. Tavoitteissa tulivat esille muun muassa perhetyön vertaisryhmien käynnistäminen sekä perhetyössä toimivien työnkuvien avaaminen. Niiden pohjalta lähdimmekin selvittämään, millaisia vertaisryhmiä tällä hetkellä toteutetaan ja millaisia vaikutuksia työnkuvien avaamisella on ollut työn tekemiseen.

Kyllähän meillä siinä yhden hankkeen puitteissa oli ensimmäinen äiti-lapsi ryhmä ja sitä on sitten toteutettu ja sieltä on tullu todella hyvä yksi toimintatapa. Kaikki ryhmät on sitä varhaista tukea. (H1)

On tässä ollu aika säännöllisesti aina joku ryhmä, on ollu nuorten äitien ryhmää, arjen askareita ja tällästä. Nytkin on suunnitteilla nuorille aikuistuville, huhtikuussa alkaa. (H8)

Joo, kyllä se vaikuttaa, mitä siihen omaan työnkuvaan kuuluu, mutta toisaalta työ on niin sellasta tilanteen mukaan elämistä, että ei voi aina vaan kattoa sitä paperilappua ja todeta, että tää ei nyt kuulu mulle. Aika paljon saa joustaa ja vähän käyttää sellasta maalaisjärkeä, että miten kannattaa missäkin toimia. (H5)

Kyllä ne on niinku selkeyttäny sitä ajatusta ja työnkuva. Kyllä ennen sitä perhetyöntekijän ja -ohjaajan työt sekotettiin monesti. Aateltiin, että perheohjaajakin tekee enemmän konkreettista työtä, semmosta kotipalvelutyypistä ja muuta. Ettei sosiaalityöntekijätkään enää aattele, että perheohjaaja menis sitten siivoamisen avuksi tai jotain vastaavaa.

Mutta kyllähän siinä perheen kanssa semmostakin työtä tehdään, mutta että yhdessä, ei pelkästään toisten puolesta. (H6)

Haastatteluissa todettiin, että hankkeen myötä alkaneet vertaisryhmät ovat yhä käytössä ja niitä pyritään järjestämään aina alueen perheiden tarpeiden sekä toiveiden mukaisesti. Lisäksi vertaisryhmien ohella on järjestetty erilaisia toimintapäiviä perheille. Kuitenkin vertaisryhmätoiminta muiden toimijoiden kanssa on jäänyt vähemmälle. Työnkuvia taas avattiin vain toisen tutkimuksemme kohderyhmän kohdalla. Kaikki työntekijät kokivat työnkuvien avaamisen selkeyttäneen työn tekemistä, koska perheet tarvitsevat erilaista tukea ja sen mukaan ohjautuvat joko perhetyöntekijälle tai -ohjaajalle. Haastateltavat korostivat kuitenkin, että töitä ei voi täysin erottaa toisistaan perheiden tilanteiden ja työn vaihtelevuuden vuoksi.

Varhaisen tuen perhetyö. Useiden eri tutkimuksessamme mukana olleiden hankkeiden tavoitteissa näkyy varhaisen tuen lisääminen perhetyössä. Tavoitteena on ollut muun muassa luoda työkäytäntöjä ja palvelukonsepteja ehkäisevään lastensuojeluun, jotta erityispalveluihin kohdistuvaa painetta ja niistä aiheutuvia kustannuksia saataisiin vähennettyä. Kysyimmekin haastateltavilta, miten varhaisen tuen perhetyö on heidän mielestään lisääntynyt ja millaisia vaikutuksia hankkeilla on mahdollisesti ollut siihen.

No se Neuvokashan nyt on, mikä silloin meille tuli, et sehän on parhaimmillaan sitä varhaista puuttumista ja ennaltaehkäisyä. -- Meillä on ollu aika hyvin se ennaltaehkäisyasia täällä, että on meillä resurssoitu hyvin siihen. (H5)

Tosi paljon sosiaalihuoltolain myötä ja meillä on jo aiemmin Neuvokas tai neuvolan perhetyö, niin auttaahan se et mennään kotiin ja ollaan tukena jo hyvissä ajoin, ennen isompia huolia. Jos saa Neuvokas -perhetyötä, niin se ei tarkoita, et tarvii enää myöhemmin mitään muuta, et saattaa olla jo se pelkästään, et perhe pääsee eteenpäin. (H8)

Kyllä perhetyös ainaki sosiaalihuoltolain alaiset palvelut on lisääntynyt, -- uuden sosiaalihuoltolain myötä näkynyt muutenki perhetyös, et ei oo pelkästensä niitä lastensuojelun asiakkaita, että kyllä sillä lailla se varhaisempi puuttuminen on lisääntynyt. Ei se varmaan vielääkään oo aivan riittävää, ja ehkä vielä jotenki siihen syntyymään ja varhaislapsuuteen ja vauva-aikaan lisää. (H7)

Lähes kaikkien haastateltavien mielestä varhaisen tuen perhetyö on jollain lailla lisääntynyt sekä hankkeiden myötä, että niiden ulkopuolellakin. Etenkin neuvoloiden kanssa tehtävän yhteistyön vahvistumisen nähdään lisänneen ja helpottaneen varhaista puuttumista. Neuvoloiden koetaan olevan valveutuneempia ja osaavan tarjota neuvolakäyntien ohelle muitakin palveluja. Ennaltaehkäisevään perhetyöhön on myös pystytty panostamaan entistä tehokkaammin uusien työntekijöiden palkkaamisella. Hankkeiden ulkopuolisista vaikutuksista voidaan haastattelujen perusteella mainita uuden sosiaalihuoltolain myötä tulleet muutokset, jotka kohdistuvat juuri varhaiseen puuttumiseen. Edelleen kuitenkin varhaista puuttumista toivottaisiin lisää, joka on huomattavissa esimerkiksi siinä, että lastensuojelun asiakkaiden määrä on koko ajan kasvussa. Ainoastaan perhetyön avulla muutos ei ole mahdollinen, vaan tarvitaan yhtenäisiä lapsi- ja perhepalveluja, jotka ovat kiinteästi osa palvelujärjestelmää.

6.3 Suhtautuminen hankkeisiin

Haastattelujen kolmantena teemana oli hankkeisiin suhtautuminen, jonka avulla lähdimme kartoittamaan, mitä perhetyöntekijät ajattelevat hanketyöstä. Hankeperusteiseen kehittämiseen suhtaudutaan hyvinkin eri tavoin, riippuen yleensä siitä, millaisia kokemuksia työntekijöillä niistä on. Toiset näkevät hankkeet toimivina ja kehittämiseen innostavina, toiset taas uuvuttavina ja työstä irrallisina. Nyt kun tiedämme, että Järvi-Pohjanmaa sekä Kuntayhtymä Kaksineuvoinen ovat molemmat olleet mukana perhetyöhön kohdistuvissa hankkeissa, halusimme selvittää, millaisia hankekokeimuksia työntekijöillä on, miten hankkeiden nähdään juurtuneen käytäntöön, mitä niiden toimivuudesta oikeasti ajatellaan sekä millaista osaamista hanketyö heidän mielestään vaatii. Aluksi kysyimme haastateltavilta, mitä mieltä he ovat perhetyön kehittämishankkeista.

Kyllähän se arjen työn ohessa hankkeet on ollut välttämätön paha, mut sitten kun kokonaisuutena näin mieltii viimeistä kymmentä vuotta noin, niin ilman hankkeita ei moni asia olisi näin kun se on tällä hetkellä. Ja kuitenkin se, että aina sieltä on jonkunlaisia semmosia etuja meille paikallisesti, koska ne on kuitenkin hankerahotuksella saatuja. Jos niitä ei olisi ollu, niin ois aika huono. (H1)

Et varmaan se ensimmäisenä on aina, kun puhutaan hankkeista niin justiin semmonen voi ei ja missä välissä nyt tätä tai mitä tämä meiltä vaatii. ja pitäis tosin sitä työtäkin tehdä. On ollut hyviä koulutuksia, kehitetty ja semmosta et kyl se on niinku positiiviseksi kääntynyt, kun siihen on sitoutettu se kenttä, ja niinku mä aattelen niitä kaste juttujaki, niin se sai nousta hyvin sieltä kentältä, mitä on ne tarpeet. (H2)

Kyllä ne mun mielestä yhtenäistää niinku koko tässä maakunnassakin niitä linjoja. Ja tosi hyviähän ne hankkeet on ollu. Välttämättä ei pääsisi muuten tuollaisiin koulutuksiin muuten, koska onhan ne aika kalliitakin. (H6)

Vastauksista on huomattavissa, että hankkeet nähtiin tuoneen mukanaan positiivisia asioita ja vieneen perhetyötä eteenpäin. Vaikka hankkeiden sanotaan olevan työn ohessa välttämätön paha, ne ovat kuitenkin yhtenäistäneet perhetyön linjoja maakunnassa, antaneet välineitä käytäntöön, tarjonneet hyviä koulutuksia sekä ylipäätään mahdollistaneet kehittämisen. Parhaimmillaan hankkeiden vaikutukset ovat nähtävissä silloin, kun kehittäminen on lähtenyt alueen omista tarpeista ja työntekijät ovat saaneet vaikuttaa kehittämisen kohteisiin. Silloin myös kehittämiseen sitoudutaan paremmin ja työntekijöiden näkemykset perheiden tilanteesta konkretisoi kehittämistä.

Hankekokemukset. Haastateltavien kokemukset hankkeista vaihtelivat suuresti, sillä osa oli ollut mukana useammassa hankkeessa ja osalla taas ei ollut mitään kosketuspintaa hankkeisiin. Muotoilimme kysymykset kuitenkin sellaisiksi, että kaikki voisivat niihin vastata. Kysyimme haastateltavilta, toimivatko hankkeet heidän mielestään kehittämisen välineenä, kehitetäänkö työyhteisössä enemmän itsenäisesti ja kuinka aktiivisesti erilaisiin hankkeisiin on osallistuttu.

Varmaan se hanke tarjoaa semmoset isommat hartiat, isomman linjauksen. Ite me kehitetään sit tällä tasolla myös työhön liittyviä juttuja, mutta hankkeet mahdollistaa semmosen niinku isomman. (H2)

Ainaki tällä hetkellä se enemmänki, että ite kehitetään. Jotenki tuntuu, että jos on ulkopuolinen hanke, niin siinä pitäis oikeesti olla siitä omasta tiimistä joku konkreettisesti ja niinku koko ajan tois sitä. Jos siinä on vaan joku työryhmä, joka tuo valmiin kehitetyn mallin, niin se ei ehkä pääse siirtymään samalla tavalla käytäntöön. -- Se oma kehittäminen, mitä meil on ollu, niin siinä on se vahvuus, että me pystytään koko ajan

siirtämään ja testaamaan sitä ja muokkaamaan sen mukaan, että millaisia kokemuksia tulee. (H5)

Mul on välittyny semmonen käsitys ja tunne, että halutaan olla niinku edelläkävijänä siinä ja on valmis muuttamaan, parantamaan ja kehittämään jatkuvasti. Näin olettaisin, että jos tarjotaan mahdollisuutta osallistua johonki hankkeeseen, niin kyllä siihen on varmasti tartuttu ja tartutaan jatkossakin. Myös työntekijöistä on tullu semmonen käsitys, että ei pelkäästään niin, että johtotasolla nähdään tärkeäksi osallistuminen, vaan myös sitten työntekijä näkee siitä sen hyödyn. (H7)

Haastattelujen perusteella voidaan sanoa, että hankkeita pidetään toimivimpina laajempia asioita kehitettäessä, jolloin mukana olisi useampia toimijoita. Omaa kehittämistä tehdään paljon, koska siihen kaikki pääsevät paremmin sisälle, ja toimintatavoissa ja -menetelmissä käytäntöön siirtymiseen pystytään vaikuttamaan tehokkaammin jatkuvan tarkastelun ja testaamisen myötä. Toivottiin, että hankkeisiin pystyttäisiin irrottamaan työntekijä, joka voisi täysin keskittyä kehittämiseen. Kyseinen työntekijä voisi hankkeen jälkeenkin edistää asioiden juurtumista käytäntöön. Molemmilla alueilla hankkeisiin on osallistuttu aktiivisesti ja uskotaan osallistuvan jatkossakin. Kukaan haastateltavista ei kuitenkaan kokenut useampiin hankkeisiin osallistumista uuvuttavana. Työyhteisöjen sisältä löytyy työntekijöitä, jotka ovat innokkaita kehittämään, valmiina osallistumaan uusiin hankkeisiin ja omaavat vahvaa kehittämisosaamista.

Osaaminen. Hankkeisiin osallistuessa on tärkeää miettiä, mitä se työntekijältä ja työyhteisöltä vaatii. Kaikilla organisaatioilla ei ole aina resursseja tai halua kehittää toimintaa muuten kuin työyhteisön sisällä. Sitoutumattomuus ja muutosvastaisuus näkyvät siinä, kuinka irrallisina hankkeet ovat käytännön työstä ja millaisiksi vaikutukset jäävät niiden päätyttyä. Lisäksi huonot kokemukset hankkeista näkyvät suhtautumisessa sekä siinä, panostetaanko työyhteisöissä kehittämisosaamisen vahvistamiseen. Kysyimme haastatteluissa, millaista osaamista hanketyö haastateltavien mielestä vaatii työntekijän sekä työyhteisön kohdalla.

No varmaan ylipäättänsä se, että uskaltaa avata silmät, että ei jotenki lähde siitä, et no meillä on täällä jo hyvät toimintamallit ja ei tarte mitään. Et semmonen avoimuus ja varmaan tärkein se, et näkee sen hanketyöskentelyn, että mitä hyötyä siitä on ja semmosta muutoshalukkuutta varmasti. (H7)

Semmosta visiointikykyä, mut sit myös realismia, sopivassa suhteessa. Tuntemusta omasta työkentästä, se on varmaan tosi tärkeä. Et jos joku kehittää jotain, mistä se ei tiiä, niin silloin lähetään, sitäkin on valitettavasti. Et kyllä se tuntemus omasta työstä ja työkentästä, et mikä istuu meidän alueelle, ei istu ehkä jollekin muulle alueelle. (H2)

Kiinnostusta oman työn kehittämiseen ja semmosta laaja-alaista näkemystä, et tästä on hyötyä, vaikka se ei nyt justin auta tässä kohtaa konkreettisesti. -- Semmonen lupa kehittää itseään ja muuttaa sitä työtapaansa, ottaa uusia työmenetelmiä ja kenties hankkia työvälineitä tai mitä se ikinä sitten onkaan. -- Sitten, että on johto semmonen, joka on sitoutunut siihen, että nyt tää tartteekin lisää resursseja ja tässä tilanteessa ehkä voidaan hyödyntää näitä. Sehän toppaa heti siihen, jos ei oo se johdon tuki. Et jos perhetyöntekijät ovat hankkeessa mukana ja sit siitä pitää olla koulutuksissa, niin se pitää esimiestasolla mieltää, et siinä menee työpäiviä, ehkä pitemmällä aikavälillä. (H1)

Vastauksista nousivat eniten esille kehittämisen halu sekä avoin suhtautuminen. Hanketyöhön osallistuvilta odotetaan, että he ovat kiinnostuneita siitä, miten työtä voisi viedä eteenpäin ja näkevät hankkeiden hyödyt. Silloin kehittämisellä on selkeästi paremmat mahdollisuudet onnistua. Asioita on hyvä katsoa tulevaisuuteen, jotta pystyisi myös ennakoimaan muutoksia. Tuloksissa tuli esille nimenomaan se, että asioita on katsottava monesta näkökulmasta, ei vain mieltien omaa tarkoituspää. Haasteena voi kuitenkin olla tiedon puute. Alueen tarpeiden sekä oman työkentän tunteminen ovat avainasemassa kehittämiselle asetettujen tavoitteiden täyttymisessä. Haastatteluissa mainittiin lisäksi johdon sitoutuminen kehittämiseen. Esimiehen on huomioitava, millaisia asioita hanketyö edellyttää työyhteisöltä ja suhteutettava se muuhun työhön. Johdolta saatu tuki selkeyttää työskentelyä ja mahdollistaa perustyön sekä hanketyön yhdistämisen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän luvun alla kokoamme yhteen tutkimuksemme keskeiset tulokset, joita tarkastelemme yhdessä rinnakkain teorian kanssa. Vastaamme tutkimuskysymyksiin, joiden tarkoituksena oli selvittää, miten Etelä-Pohjanmaalla toteutetut perhetyön kehittämishankkeet ovat juurtuneet käytäntöön, ja millaisena hanketyö ylipäätään nähdään. Tulokset perustuvat haastateltavien omiin näkemyksiin sekä kokemuksiin. Ei ole kuitenkaan mahdollista täysin arvioida ja määritellä, missä määrin työyhteisön muutos on tietoisista ja haluttua, missä määrin se taas perustuu eräänlaisen ”näkyvämmän käden” vaikutukseen (Nikkilä, Paasivaara & Suhonen 2008, 20). Johtopäätöksiä tehdessä onkin huomioitava se, että haastateltavat eivät välttämättä tiedeneet tai osanneet sanoa, onko jokin asia hankkeen myötä kehitettyä vai ei. Siitä syystä esille tulevat asiat eivät ole yleispäteviä.

Kehittämishankkeissa tuotettu tieto on hyödyksi vain käyttöön otettuna. Tämä on monien hankkeiden hankelin vaihe: tietoa ei joko haluta tai ymmärretä käyttää valankin, jos se vaatii edes pienen ylimääräisen ponnistuksen. Tiedon siirtoon paneutuminen on sitä tärkeämpää, mitä vähemmän yritys on yleensä tottunut muutokseen (Kettunen 2008, 76). Kuten tuloksissa oli huomattavissa, vain osa hankkeiden kehitystyöstä on päässyt jatkumaan niiden päättymisen jälkeenkin. Hankkeet juurtuvat parhaiten käytäntöön silloin, kun kehittäminen vastaa alueen tarpeisiin. Hankkeisiin osallistuvat toivovat, että kehittämisen kohteet lähtisivät myös heidän toiveistaan, jotta työskentelystä ei tulisi niin sanottua pakkopullaa. Monesti hankkeiden ylhäältäpäin asetetut tavoitteet määrittävät sen, mihin kehittämisellä halutaan vastata. Sen vuoksi kehittäminen saattaa usein kohdistua hanke toisensa jälkeen samoihin asioihin. Tämä saattaa näkyä taas työntekijöiden motivaatiossa.

Kehittämisellä on oltava selkeät tavoitteet ja siihen tarvittavat resurssit. Muutosten on oltava hyvin suunniteltuja ja tietoisia. Tietoisen kehittämisen tukemista voidaan pitää kestävän muutosprosessin vankkana kivijalkana. Onnistunut työyhteisön kehittäminen perustuu siihen, että muutostarpeet tunnistetaan, työyhteisöllä on muutosherkkyttä sekä -valmiutta ja tuloksellisuutta arvioidaan. (Nikkilä ym. 2008, 19-20.) Haastattelutulosten perusteella voidaan todeta, että onnistunut kehittämistyö vaatii työyhteisöltä sitoutumista ja avointa suhtautumista. Kun kehittämistä tehdään

pelkästä velvollisuudesta, into työskentelyyn katoaa ja muutokset jäävät helposti lyhytkestoisiksi. Hankkeisiin lähdetessä on tiedettävä, mitä kehitetään ja miten, koska ne ovat niin vahvasti yhteydessä siihen, saadaanko tulokset juurtumaan käytäntöön. Asioita on hyvä puida kaikkien työntekijöiden sekä johdon kesken. Työntekijät tarvitsevat toiminnalleen esimiehensä tuen, koska muutokset koskevat usein koko organisaatiota. Uusien asioiden käyttöönottoaminen on mahdotonta, jos johto ei ole siihen yhtä lailla sitoutunut. Johdon on myös pystyttävä yhdistämään perus- sekä hanketyö työntekijöiden kohdalla siten, että ne eivät kumoaisi toisiaan, vaan niiden tekeminen onnistuisi rinnakkain riittävin resurssein.

Jokaisella organisaatiolla on hankkeisiin osallistuessaan erilaiset odotukset ja tavoitteet. Organisaatioiden välinen kilpailu on kiristynyt ja palveluja kehitetään myös erottuakseen muista. Voikin olla järkevää opetella uutta toimintatapaa tuttujen, yritykseen sitoutuneiden yhteistyökumppaneiden kanssa, joiden tiedetään olevan myönteisiä uusille asioille. Tätä kautta on mahdollista ymmärtää asiakasläheistä toimintatapaa konkreettisemmin. Kun intressien suunta on sama, on strategisen kumppanuuden kehittyminen todennäköisempää (Helander ym. 18, 32). Yhteistyö korostuu hanketyössä, koska asioihin halutaan vaikuttaa kokonaisvaltaisesti. Vaikka perhetyö koetaankin itsessään monialaisena, hankkeisiin osallistuminen lisää sekä vahvistaa eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

Lasten ja perheiden näkökulmasta tärkeintä on se, että palveluista muodostuu toiminnallinen kokonaisuus. Palvelut tulee myös saavuttaa yhdenvertaisesti koko maassa huolimatta siitä, miten niiden rahoitus, muoto tai sisältö määrittyy (Heinonen 2016). Kuitenkin perheiden kokemusten mukaan palvelujärjestelmä on hajanainen ja palvelujen tarjoajien keskinäinen yhteistyö on puutteellista, mikä voi osaltaan heikentää palveluja tarvitsevien pääsyä niiden piiriin ja edesauttaa putoamista niistä pois, esimerkiksi perheen elämäntilanteen muutosten myötä (Karvonen & Lammi-Taskula 2014, 225).

Yhteistyön ylläpitäminen ja kehittäminen nousevat syystä esiin useiden hankkeiden tavoitteissa. Vaikka tutkimustulosten perusteella haastateltavat kokivat yhteistyön kuuluvan vahvasti perhetyöhön, kehittämistä tarvitaan edelleen. Hankkeissa on kehitetty toimivia yhteistyön menetelmiä, kuten Neuvokas -perhetyö, mutta eri toimi-

joiden välistä yhteistyötä tulisi yhä parantaa. Erihahtinen kehittäminen nähtiin ongelmana, ja yhteistyön osalta sitä tapahtuu lähinnä jokaisen taholta erikseen. Hanke-työssä olisi hyvä painottaa palvelujärjestelmän yhtenäistämisen kannalta yhteistä, monialaista kehittämistä, johon kaikki hankkeissa olevat osallistuisivat samanaikaisesti.

Palvelujen yhtenäistäminen sekä yhteistyön vahvistaminen ovat käynnissä olevan lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman tavoitteina. Kehittämistyö perustuu kumppanuuteen eri palveluntuottajien välillä. LAPE -muutosohjelmaa tehdään yhteistyössä sote-uudistuksen kanssa. Sote-uudistuksen yhtenä osana on lasten, nuorten ja perheiden tukeminen. Etelä-Pohjanmaalla tavoitteeksi on asetettu yhteiset ja yhteisesti kehitetyt lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveystalvet, jotka vahvistavat lapsuuden rakentumista ja tukevat vanhemmuutta (Etelä-Pohjanmaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennuudistus 2016, 28). Lapsi- ja perhepalvelut ovat pääosin hajautuneet eri sektoreille ja omiin toimipisteisiinsä. Maakunnallisten lape-palvelujen muutoksella tavoitellaan palveluja, joissa korostuvat lapsen, nuoren ja perheen osallisuus, asiakaslähtöisyys sekä asiakkaiden tarpeet. Moniammatillista yhteistyötä lisätään, jotta toimijoiden kesken saataisiin yhteinen näkemys kasvatuskumppanuudesta. Isommalla muutoksella halutaan vaikuttaa asioihin kokonaisvaltaisesti, ja samaan aikaan päästä eroon hankeähkystä (Työryhmien väliraportit 2016, 64-65).

Kaikissa hankkeissa, jotka olemme työhömme ottaneet, samat kehittämisen kohteet nousevat esille yhä uudestaan. Samanlaisia tavoitteita ilmenee myös lape-palvelujen muutosohjelmassa. Itse näkisimme, että yksittäisillä hankkeilla ei ole saavutettu haluttuja muutoksia ajatellen laajempaa näkökulmaa, kuten palvelujärjestelmää ja sen yhtenäistämistä. Jokainen alue on keskittynyt lähinnä omiin tarpeisiin, ja siihen, millainen kehittäminen on ollut ajankohtaista. Se on varmasti yksi osasy sille, että nyt asioihin pyritään vaikuttamaan kokonaisvaltaisella uudistuksella ja muutokset kohdistuvat entistä vankemmin johto- ja päätäjätasolle sekä palvelurakenteisiin. On vain ajan kysymys, toteutuvatko nämä tavoitteet, ja mennäänkö lapsi- ja perhepalveluissa askel eteenpäin vai kaksi taaksepäin.

8 POHDINTA

Nyt kun opinnäytetyö on saatu loppusuoralle, on aika pohtia, millainen tämä prosessi on meille ollut ja kuinka olemme mielestämme siinä onnistuneet. Kaikki sai alkunsa syksyn 2016 aikana, jolloin päätimme toteuttaa työn yhdessä ja lähdimme miettimään sille aihetta. Halusimme aiheen, joka olisi mielenkiintoinen ja helposti lähestyttävä, eikä sitä olisi tutkittu niin paljon. Saimme yhteistyökumppanin, jonka kanssa yhdessä visioimme opinnäytetyötä. Alkuperäinen ajatus oli tutkia perhetyötä sekä sen menetelmiä, tarkoituksena selvittää, kuinka eri menetelmät toimivat työntekijöiden ja asiakkaiden mielestä. Lopulta aihe kuitenkin muuttui perhetyön kehittämishankkeiden tutkimiseen, sillä se on ajankohtainen, ja hankkeet ovat merkittävä osa myös tulevaisuuden perhetyön kehittämistä. Muutoksen myötä haimme toisenkin yhteistyökumppanin, jotta tutkimus olisi mahdollisimman validi, eivätkä tulokset perustuisivat pelkästään yhteen alueeseen ja toimijaan.

Kirjoittamisprosessi on ollut mielekäs, sillä olemme oppineet paljon uusia, aiheelle ja alallemme keskeisiä asioita. Perhe- ja hanketyö olivat meille pääasiassa vain teorian kautta tuttuja, joten pystyimme tarkastelemaan aihetta ulkopuolisin silmin. Vaikka aihe ei ollut ennestään läheinen, koemme päässeen siihen hyvin sisälle. Saimme tukea sekä koululta että yhteistyökumppaneilta, joten suurimmilta pohjaprosesseilta vältyttiin. Eniten vaikeuksia aiheutti varmasti aiheen muotoileminen, sillä pohdimme erilaisia vaihtoehtoja pitkään. Ajankäytön puolestakaan ei tullut ongelmia, vaikka emme tehneet täsmällistä suunnitelmaa. Kirjoitimme yksin ja yhdessä, pieniä palasia kerrallaan. Toisiltamme saama tuki ja asioista keskusteleminen yhdessä, oltiinpa työn ääressä tai ei, edesauttoivat työn etenemistä.

Olemme tyytyväisiä lopputulokseen, sillä saimme vastaukset tutkimuskysymyksiimme. Tartuimme rohkeasti aiheeseen, vaikka se alussa tuntuikin liian haastavalta ja laajalta. Meidän piti tehdä perusteellinen pohjatyö perehtymällä sekä perhetyöhön että hankkeisiin, jotta tutkimuksen toteuttaminen olisi edes mahdollista. Saimme kuitenkin arvokasta tietoa haastatteluista, jotka antoivat vähintään suuntaa sille, miten kehittämishankkeet ovat juurtuneet käytäntöön ja miten hanketyöhön suhtaudutaan. Vaikka valitsimme työhömmme muutamia hankkeita, jouduimme keskittymään vain

pieneen osaan tuloksia, jotta työstä ei tulisi liian laaja. On mahdollista, että teemoissa ei ole huomioitu sellaisia asioita, jotka ovat alkujaan hankkeiden kehittämistyöstä, eikä haastateltavat olisivat ilman kysymistä osanneet yhdistää niitä johonkin hankkeeseen. Varmasti tuloksista olisi saatu täsmällisempiä ja pätevämpiä, jos olisimme ottaneet tutkimukseen mukaan useampia perhetyön toteuttajia eri alueilta ja pyytäneet haastateltavia etukäteen palauttamaan mieleen hankkeet sekä niissä kehitetyt asiat. Tämä olisi kuitenkin vaatinut pidemmän tutkimusprosessin.

Alkuperäinen ajatuksemme oli pitää haastattelut avoimina, siten, että emme johdattelisi keskustelua juurikaan ja tilanteet muistuttaisivat enemmän keskustelua. Ryhmähaastattelussa keskustelumaisuus onnistui selvästi paremmin, sillä haastateltavat pystyivät keskenään pohtimaan asioita sekä tarttumaan siihen, mitä edellinen oli sanonut. Meidän roolimme olikin tarvittaessa ohjata keskustelua ja esittää lisäkysymyksiä. Yksilöhaastattelut muistuttivat kuitenkin enemmän strukturoituja haastatteluja, jotka etenivät tietyn rungon mukaan. Uskomme, että tähän vaikuttivat juuri asioiden muistamattomuus ja joidenkin kohdalla omien hankekokemusten vähäisyys. Tarkentavia kysymyksiä esittämällä sekä niitä pohjustamalla pyrimme palauttamaan asioita haastateltavien mieleen, jotta saisimme kerättyä mahdollisimman paljon luotettavaa aineistoa.

Uskomme, että saadut tulokset hyödyttävät yhteistyökumppaneitamme sekä hanketyön toteuttajia ylipäätään. Haastateltavat saivat mahdollisuuden pohtia, millaisia hankkeet ovat jääneet elämään ja miten niillä on mahdollistettu perhetyön kehittämistä. Toivomme, että työmme herättää keskustelua työyhteisöissä, ja siellä tartuttaisiin asioihin, jotka ovat sekä edesauttaneet että estäneet asioiden jäämistä elämään hankkeiden jälkeen. Vähintään oman kehitystyön arvioiminen työyhteisön sisällä varmasti antaisi suuntaa sille, miten jatkossa olisi hyvä toimia. Yleisesti haastateltavien näkemykset ja kokemukset kertovat, millainen hanketyö koetaan toimivana ja millaisia toiveita mukaan lähtevillä on. Näiden perusteella hankkeiden kehittäjät ja koordinaattorit voisivat mahdollisesti muuttaa ja viedä hankkeita eteenpäin, jotta niiden hyödyt pääsisivät entistä paremmin esille.

Tutkimuksessamme saadut tiedot toivon mukaan siirtyvät myös perhetyöhön sekä sosionomeille (AMK), joiden rooli näkyy siellä vahvasti. Perhetyö elää ajan mukana, ja perheiden tilanteet sekä avuntarve ovat muuttuvia. Kehittämällä voidaan vastata

muutoksiin. Sosionomeilla (AMK) on monipuolista kehittämisosaamista, joka mahdollistaa juuri hanketyöhön osallistumisen. Heidän moninäkökulmaisuus, syy-seuraussuhteen ymmärtäminen sekä osallistava ja kriittinen osaaminen mahdollistavat ymmärtämään sen, miten ja miksi asioita kehitetään sekä uudistetaan. Perhetyön ja sen kehittämisen tärkeyttä ei voi korostaa liikaa, sillä vain sen avulla voidaan päästä lähemmäksi lapsi- ja perhelähtöisempiä palveluja, joissa asiakkaiden rooli on keskiössä. Muutoksilla mahdollistetaan myös palvelukustannusten väheneminen, kun kalliiden erityispalvelujen sijaan painotettaisiin varhaista tukemista.

Jatkotutkimuksia ajatellen tutkimuksen kohderyhmä voisi olla laajempi, jopa maakuntarajat ylittävä. Tutkiessaan pelkästään hankkeiden juurtumista käytäntöön, haastateltaviksi olisi hyvä valita sellaisia, joilla on omaa kokemusta hanketyöstä. Osa meidänkin toteuttamista haastatteluista jäi suppeaksi, koska kaikki eivät olleet osallistuneet hankkeisiin. Uutena tutkimusaiheena voisi olla myös hankkeiden juurtuminen ja siihen vaikuttavat tekijät. Lähdetäisiin selvittämään, miten hankkeet kiinnittyvät parhaiten käytännön työhön tai toisaalta taas, miksi niistä ei jää mitään elämään. Tulosten avulla voitaisiin suunnata tulevaisuuden hanketyötä. Perhetyötä ajatellen ajankohtaisinta tällä hetkellä ovat maakuntauudistukset sekä lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma. Tutkittavaksi voisikin nostaa, miten maakunnissa toteutetaan näitä palveluja ja millaisia vaikutuksia muutosohjelmalla on palvelujen kehittämisessä. Muutosohjelman vaikutukset tulevat kuitenkin todennäköisesti näkymään vasta vuosien päästä.

LÄHTEET

- Aalto, A-M., Hietapakka, L., Jonsson, P., Junnila, M., Keskimäki, I., Pekurinen, M., Seppälä, T., Sinervo, T., Tynkkynen, L-K. & Whellams, A. 2016. Valinnanvapaus sosiaali- ja terveydenhuollossa – kriittiset askeleet toteuttamisessa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Päätösten tueksi 2/2016. [Viitattu 10.4.2016]. Saatavana: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130272/URN_ISBN_978-952-302-637-7.pdf?sequence=1
- Anttila-Varpula, E. & Tuomela-Jaskari, S. 2011. Kannanotto ehkäisevän perhetyön merkityksestä. [Verkkojulkaisu]. KASTE. [Viitattu 13.2.2017]. Saatavana: <http://www.pikassos.fi/aineistot/viewdownload/174-etela-pohjanmaa-lop-puraportin-liitteet/949-liite-9-kannanotto-ehkaisevan-perhetyon-merkityksesta>
- Berg, L. & Johansson, M. 2011. Opastava yhteistyö perheiden kanssa. Helsinki: Profami Oy.
- Etelä-Pohjanmaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos. 2016. [Verkkojulkaisu]. Etelä-Pohjanmaan SOTE. Väliraportti 19.9.2016. [Viitattu 15.3.2017]. Saatavana: <https://sote.ep2019.fi/wp-content/uploads/sites/7/2016/09/Väliraportti-valmis-ohjausryhmälle-23.9.2016-osail.pdf>
- Forss, P. & Vatula-Pimiä, M. 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita.
- Fågel, S., Jonsson, M., Korvela, P. & Kupiainen, A. (toim.) 2011. Arki haltuun: Sekvenssimenetelmä perhetyössä. Helsinki: Väestöliitto.
- Hakulinen, T. & Vaara, S. (toim.) 2016. Valtakunnalliset neuvolapäivät 1.-2.11.2016: Miten uudistamme neuvolatoimintaamme Lape-hengessä? Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Työpaperi. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 28/2016.
- Hallituksen kärkihanke. 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:29. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 6.4.2017]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->
- Hallituksen kärkihanke uudistaa lasten ja perheiden palvelut. Ei päiväystä. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 23.3.2017]. Saatavana: http://stm.fi/documents/1271139/1953486/Lape_esite_lapsille_ja_nuorille.pdf/be4789e-cf1d-4052-aa27-da5ad3455fdf

- Halme, N., Nykänen, S. & Perälä, M-L. 2012. Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Harisalo, R., Leponiemi, U., Lumijärvi, I., Rannisto, P-H. & Stenvall, J. 2012. Kehittämistoiminta kunnissa: kuntien kehittämisprosessien hallinnan nykytila ja käytännöt. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Hastrup, A., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J. & Pelkonen, M. (toim.) 2013. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen: Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Raportti. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 3/2013.
- Heikkilä, T. 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Edita. [Viitattu 20.1.2017]. Saatavana: <http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKI-MUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>
- Heinonen, H. 2016. Mahdollisuus muutokseen. [Verkkolehtiartikkeli]. Lapsen Maailma (1). [Viitattu 16.1.2017]. Saatavana: <https://lapsenmaailma.fi/palstat/paakirjoitus/mahdollisuus-muutokseen/>
- Helander, N., Kujala, J., Lainema, K. & Pennanen, M. 2013. Avaimia asiakasläheisyyteen: uudistuva verkostomainen palveluliiketoiminta. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.
- Hellsten, T. 2003. Vanhemmuus: vastuullista vallankäyttöä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Huhtamäki, L., Leinonen, A., Ojanperä, L., Penninkangas, T., Romppainen, A., Takala, M. & Tuomela-Jaskari, S. 2011. Perhetyön pilotit loppuraportti: Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet -kehittämishanke. [Verkkajulkaisu]. KASTE. [Viitattu 13.2.2017]. Saatavana: <http://www.pikassos.fi/aineistot/viewdownload/174-etela-pohjanmaa-loppuraportin-liitteet/950-loppuraportinliite-12-perhetyon-pilotit-loppuraportti>
- Hulkkonen, M. & Lehtinen, M. 2014. Sosiaalialan agentin käsikirja. Raision kaupunki ja Turun ammattikorkeakoulu Oy.
- Häkkinen, A. & Salasuo, M. (toim.) 2015. Salattu, hävetty, vaiettu: miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä. Tampere: Vastapaino.
- Hämäläinen, U. & Kangas, O. (toim.) 2010. Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

- Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P., Törrönen, M. & Veistilä, M. (toim.) 2016. Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus.
- Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2011. Turvaverkko vai trampoliini: sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Junno, S. & Kuhalainen, A. 2013. KASPERI II – Väli-Suomen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämishanke. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 15.3.2017]. Saatavana: <https://www.innokyla.fi/documents/670956/d0708f29-e05c-49c3bbb7-5851aa863995>
- Juusola, M. 2011. Vahvaksi rakastetut lapset. Keuruu: Otava.
- Jämsä, J. & Kalliomaa, S. (toim.) 2010. Isyyden kielletyt tunteet. Helsinki: Väestöliitto.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M., & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi: perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Järvi-Pohjanmaan perusturva. Päivitetty 24.1.2017. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2017]. Saatavana: <http://www.jarvipohjanmaanperusturva.fi/>
- Kaksineuvoinen. Päivitetty 7.3.2016. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2017]. Saatavana: <http://www.kaksineuvoinen.fi/kaksineuvoinen>
- Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2017. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma.
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Kannanotto ehkäisevän perhetyön merkityksestä 2011. [Verkkajulkaisu]. Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet -kehittämishankkeen (KASTE) perhetyön asiantuntijatyöryhmä. [Viitattu 25.1.2017]. Saatavana: http://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/seinajoenkaupunki/kaupunkikehitty/6Jb64OYkP/Kannanotto_ehkaisevan_perhetyon_merkityksesta.pdf
- Kannas-Honkaniemi, U., Luomala, J. & Mäkilä, K. 2011. KASPERI: Väli-Suomen lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen kehittämishanke 2009-2011. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 3.2.2017]. Saatavana: <http://www.pikassos.fi/aineistot/finish/155-kasper-i/940-kasper-i-loppuraportti>
- Karvonen, S. & Lammi-Taskula, J. (toim.) 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

- KASPERI – Väli-Suomen lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen kehittämishanke. 2011. [Verkkajulkaisu]. KASTE. [Viitattu 3.2.2017]. Saatavana: <http://www.pikassos.fi/aineistot/finish/173-muut-dokumentit/938-kasperitiedote5-2011>
- Kauppila, E. 2016. Ihana perhe: tietoisien vanhemmuuden ABC. Helsinki: Viisas Elämä Oy.
- Kettunen, J. 2008. Uudistu ketterästi: kehitä, osta ja varasta. Helsinki: Talentum.
- Kinnunen, P. & Kylmäluoma, A. 2009. Osallisuus, monitoimisuus ja innovatiivisuus: Tutkimus lapsiin ja nuoriin kohdentuvien hankkeiden tuloksellisuudesta. Helsinki: Raha-automaattiyhdistys.
- Kivelä, N., Liukkonen, T. & Niemi, A. 2015. Kasvun ja hoidon osaaja. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Koivisto, E. & Wallin, A. 2013. Elämältä se maistuu: keskustelukirjeitä äitiydestä ja vanhemmuudesta. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Korhonen, L. & Sinkkonen, J. 2015. Pulassa lapsen kanssa. Helsinki: Duodecim.
- Kähkönen, E. 2013. Ennaltaehkäisystä tuli investointi. [Verkkolehtiartikkeli]. Tesso 7.8.2013. [Viitattu 16.1.2017]. Saatavana: <https://tesso.fi/artikkeli/ennaltaehkaisyta-tuli-investointi>
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.
- L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki.
- L 30.12.2010/1326. Terveystieteidenhuoltolaki.
- Nikkilä, J., Paasivaara, L. & Suhonen, M. 2008. Innostavat projektit. Helsinki: Suomen sairaanhoitajaliitto ry.
- Noppari, E. (toim.) 2008. Monialaiset verkostot perheitä tukemassa. Helsinki: Diakoniamattikorkeakoulu.
- Ojansivu, M. 2016. Perhetyö tulee kotiin Turussa. [Verkkolehtiartikkeli]. Kuntalehti 15.12.2016. [Viitattu 16.1.2017]. Saatavana: <http://kuntalehti.fi/kunta-uutiset/sote/perhetyo-tulee-kotiin-turussa/>
- Paasivaara, L., Suhonen, M. & Virtanen, P. 2013. Projektijohtaminen hyvinvointipalveluissa. Helsinki: Tietosanoma Oy.

- Perhetyö. Päivitetty 27.1.2016. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2017]. Saatavana: <http://www.kaksineuvoinen.fi/perhetyo>
- Puusniekka, A. & Saaranen-Kauppinen, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 20.1.2017]. Saatavana: http://www.fsd.uta.fi/menetelma-opetus/kvali/L6_3_1.html
- Rantala, K. & Sulkunen, P. (toim.) 2006. Projektityhteiskunnan kääntöpuolia. Helsinki: Gaudeamus.
- Romppainen, A. & Tuomela-Jaskari, S. 2013. ELLA – Etelä-Pohjanmaan lapsiperhepalvelut -kehittämishanke 2011-2013. [Verkkojulkaisu]. KASTE. [Viitattu 23.3.2017]. Saatavana: <http://pikassos.fi/aineistot/finish/158-loppuraportit/886ella-loppuraportti>
- Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Finn Lectura.
- Rytkönen, T. & Rönkkö, L. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Seppänen, P., Tapio, N., Toivanen, R. & Vilén, M. (toim.) 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä: menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.
- Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas. 2016. [Verkkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 25.1.2017]. Saatavana: <http://stm.fi/documents/1271139/1352015/Sosiaalihuoltolain+soveltamisopas.pdf/cb12a5c4-9bfa-4983-adf6-94ca18815f1b>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämishjelma KASTE 2012-2015. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 6.2.2017]. Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112146/STM_2012_%20KASTE_FI_uusi.pdf?sequence=3
- Stenvall, J. & Virtanen, P. 2012. Sosiaali- ja terveystalvelujen uudistaminen: kehittämisen mallit, toimintatavat ja periaatteet. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Suomen virallinen tilasto. 2015. Perheiden määrä jatkaa lievää kasvuaan. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: SVT-neuvottelukunta. [Viitattu 1.12.2016]. Saatavana: http://tilastokeskus.fi/til/perh/2015///perh_2015_2016-05-30_tie_001_fi.html
- Tashakkori, A. & Teddlie, C. 2009. Foundations of mixed methods research: integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences. California: SAGE.

- Tirkkonen, T. Päivitetty 18.11.2015. Perhetyö. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 10.2.2017]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaali-palvelut/perhetyo>
- Toikko, T. (ed.) 2016. Subjective wellbeing in regional contexts. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Publications of Seinäjoki University of Applied Sciences. A. Research reports 24. [Viitattu 18.1.2017]. Saatavana: <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/115701/A24.pdf?sequence=1>
- Toikko, T. 2012. Sosiaalipalveluiden kehityssuunnat. Tampere: Yliopistopaino Oy.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [Viitattu 29.3.2017]. Saatavana: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Työryhmien väliraportit. 2016. [Verkkojulkaisu]. Etelä-Pohjanmaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos. Väliraportti 19.9.2016. [Viitattu 15.3.2017]. Saatavana: <https://sote.ep2019.fi/wp-content/uploads/sites/7/2016/09/Väliraportti-valmis-ohjausryhmälle-23.9.2016-osall.pdf>
- Törrönen, M. 2012. Onni on joka päivä: lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus.
- Viinikka, A. (toim.) 2014. Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014.
- Wheeldon, J. & Åhlberg, M. 2012. Visualizing social science research: maps, methods and meaning. California: SAGE.
- Yhdessä toimien lasten ja perheiden tueksi: suunnitelma Järvi-Pohjanmaan lastensuojelun järjestämisestä ja kehittämisestä vuosille 2013-2016. Ei päiväystä. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu: 26.1.2017]. Saatavana: <http://www.jarvipohjanmaanperusturva.fi/files/LS-suunnitelma.pdf>

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupahakemus

Liite 2. Saatekirje

Liite 3. Tutkimuslupapäätös, Järvi-Pohjanmaa

Liite 4. Tutkimuslupapäätös, Kuntayhtymä Kaksineuvoinen

Liite 5. Haastattelukysymykset

LIITE 1 Tutkimuslupahakemus

11.1.2017

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Olemme sosionomiopiskelijoita (AMK) Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää perhetyöntekijöiden näkemyksiä kehittämishankkeiden vaikuttavuudesta perhetyöhön.

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jossa hyödynnämme avoimia yksilöhaastatteluja. Olemme valinneet tutkimuskohteeksi kaksi Etelä-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen perhetyön toteuttajaa, Järvi-Pohjanmaa sekä Kaksineuvoinen, joista haastattelemme perhetyöntekijöitä. Haastattelut on tarkoitus toteuttaa helmikuun aikana 2017. Tavoitteena on saada työ valmiiksi samaisen vuoden kevään aikana.

Meitä sitoo vaitiolovelvollisuus tutkimuksen toteuttamisessa. Käsittelemme aineistoja asianmukaisesti. Käytämme saatuja tietoja ainoastaan tutkimuksessa. Tiedotamme haastateltavia etukäteen haastattelujen aiheesta sekä tarkoituksesta saatekirjeen muodossa. Lisäksi kunnioitamme haastateltavien yksityisyyttä.

Pyydämme tutkimuslupaa haastattelujen toteuttamiseen.

Meiltä saa tarvittaessa lisätietoa koskien opinnäytetyötä.

Ystävällisin terveisin

Pirjetta Lahtela

pirjetta.lahtela@seamk.fi

Julia Leijala

julia.leijala@seamk.fi

Tutkimusluvan myöntäminen

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 2 Saatekirje

11.1.2017

SAATEKIRJE**HYVÄ VASTAANOTTAJA**

Olemme sosionomiopiskelijoita Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Teemme parhaillaan opinnäytetyötä, jonka aiheena on perhetyöntekijöiden näkemykset ja kokemukset kehittämishankkeiden vaikutuksista perhetyöhön. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaisia perhetyön kehittämishankkeita Etelä-Pohjanmaalla on toteutettu ja onko niihin osallistuminen tuonut konkreettisia muutoksia ja menetelmiä käytäntöön. Haluamme tuoda tietoisuuteen sen, miten hanketyöhön suhtaudutaan ja voiko se toimia yhtenä perhetyön kehittämisvälineenä. Tavoitteena on saada työ valmiiksi kevään 2017 aikana.

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus. Keräämme aineistoa avoimien yksilöhaastattelujen avulla. Olemme laatineet haastattelujen tueksi apukysymyksiä, mutta muuten aiheesta keskustelu on vapaata. Haastattelemme perhetyöntekijöitä ja perheohjaajia (AMK) Järvi-Pohjanmaan sekä Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueelta. Varaamme aina yhteen haastatteluun noin puolitoista tuntia. Haastattelut toteutetaan helmikuun 2017 aikana.

Haastatteluihin osallistuminen on vapaaehtoista, mutta toivomme todella osallistumistanne. Näkemyksenne ja kokemuksenne ovat meille tärkeitä. Käsittelemme tietoja asianmukaisesti ja ainoastaan tutkimustarkoituksessa. Kaikki haastatteluaineisto pysyy vain meidän hallussa. Henkilöllisyytenne ei tule ilmi tutkimuksen raportoinnissa.

Jos kaipaatte lisää tietoa haastatteluista tai opinnäytetyöstämme, voitte olla meihin yhteydessä sähköpostitse.

Yhteistyöstä kiittäen

Pirjetta Lahtela

pirjetta.lahtela@seamk.fi

Julia Leijala

julia.leijala@seamk.fi

LIITE 3 Tutkimuslupapäätös, Järvi-Pohjanmaa

1

11.1.2017

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Järvi-Pohjanmaan perhetyö

Olemme sosionomiopiskelijoita (AMK) Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää perhetyöntekijöiden näkemyksiä kehittämishankkeiden vaikuttavuudesta perhetyöhön.

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jossa hyödynnämme avoimia yksilohaastatteluja. Olemme valinneet tutkimuskohteeksi kaksi Etelä-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen perhetyön toteuttajaa, Järvi-Pohjanmaa sekä Kaksineuvoinen, joista haastattelemme perhetyöntekijöitä. Haastattelut on tarkoitus toteuttaa helmikuun aikana 2017. Tavoitteena on saada työ valmiiksi samaisen vuoden kevään aikana.

Meitä sitoo vaitiolovelvollisuus tutkimuksen toteuttamisessa. Käsittelemme aineistoja asianmukaisesti. Käytämme saatuja tietoja ainoastaan tutkimuksessa. Tiedotamme haastateltavia etukäteen haastattelujen aiheesta sekä tarkoituksesta saatukirjeen muodossa. Lisäksi kunnioitamme haastateltavien yksityisyyttä.

Pyydämme tutkimuslupaa haastattelujen toteuttamiseen.

Meiltä saa tarvittaessa lisätietoa koskien opinnäytetyötä.

Ystävällisin terveisin

Pirjetta Lahtela

pirjetta.lahtela@seamk.fi

Julia Leijala

julia.leijala@seamk.fi

Tutkimusluvan myöntäminen

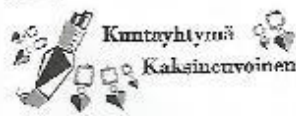
Aika ja paikka

Arajärvi 30.1.2017

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Piia Penninkangas
Piia Penninkangas
Perhepalvelujohtaja

LIITE 4 Tutkimuslupapäätös, Kuntayhtymä Kaksineuvoinen

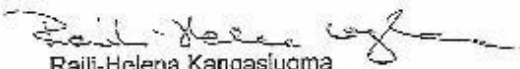

Viranhaltijapäätös

sosiaalipalvelujen johtaja

16.1.2017

1 §

Asia	Tutkimusluvan myöntäminen
Perustelut	<p>Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Pirjetta Lahtola ja Julia Leijala ovat hakoneet Kuntayhtymä Kaksineuvoiselta tutkimuslupaa opinnäytetyöhönsä liittyen. Opinnäytetyössä selvitetään perhetyöntekijöiden näkemyksiä kehittämishankkeiden vaikuttavuudesta perhetyöhön.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa hyödynnetään avoimia yksilöhaastatteluja. Tutkimuskohteina ovat Järvi-Pohjanmaa ja Kuntayhtymä Kaksineuvoisen perhetyöntekijät. Haastattelut toteutetaan helmikuun 2017 aikana.</p> <p>Hakemuksessa Lahtola ja Leijala sitoutuvat vaitiolovelvollisuuteen tutkimuksen toteuttamisessa. Haastattelussa saatuja tietoja käytetään ainoastaan tutkimuksessa. Haastateltavia informoidaan elukäteen haastattelujen aiheesta.</p>
Päätös	<p>Myönnetään Pirjetta Lahtolalle ja Julia Leijalalle edellä todetuin edellytyksin tutkimuslupa opinnäytetyöhön liittyvien haastattelujen tekemiseen ja siitä saatavan aineiston käyttöön opinnäytetyössä.</p> <p>Hakijat toimittavat opinnäytetyön Kuntayhtymä Kaksineuvoisen käyttöön sen valmistuttua.</p>
Päiväys ja allekirjoitus	<p>Kauhava 16.1.2017</p> <p> Raii-Helena Kangasluoma vs. sosiaalipalvelujen johtaja</p>
Tiedoksi	Pirjetta Lahtola, Julia Leijala, Merja Kattelus, Anna-Kaisa Pusa
Tiedoksiantaja	Hilkka Kamppila toimistos sihteeri

LIITE 5 Haastattelukysymykset

HAASTATELURUNKO TEEMOITTAIN		
<ul style="list-style-type: none"> • Koulutus • Kuinka kauan olet työskennellyt perhetyössä? • Millaisia perhetyöhön tai lapsi- ja perhepalveluihin liittyviä kehittämishankkeita Etelä-Pohjanmaalla on toteutettu? • Onko sinun organisaatiosi/työpaikkasi ollut mukana näissä hankkeissa? <ul style="list-style-type: none"> ○ Miten olet itse päässyt osallistumaan hanketyöhön? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Jos et ole ollut mukana hanketyössä, niin miten muuten perhetyötä on kehitetty? 		
YHTEISTYÖ	PERHETYÖN TOTEUTTAMISMUODOT	SUHTAUTUMINEN HANKKEISIIN
<p>Miten hanketyö on vaikuttanut yhteistyöhön?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Millaista yhteistyötä teette muiden toimijoiden kanssa, ja kuinka aktiivista se on? • Kuinka monialaista yhteistyö on? • Mitä hanketyö on antanut yhteistyöhön? • Onko yhteistyötä kehitetty hanketyön ulkopuolella? • Miten asiakkaiden osallisuus näkyy perhetyössä? <ul style="list-style-type: none"> ○ Millaisia vaikutuksia jollakin hankkeella on ollut osallisuuden lisäämiseen? ○ Miten erityispalveluiden tarve perheiden kohdalla on muuttunut? • Jos olet osallistunut hankkeiden koulutuksiin, millaista hyötyä olet/ollette niistä saanut/saaneet? 	<p>Millaisia asioita hanketyö on antanut perhetyölle?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osaatko sanoa, onko alueelle suunnitteilla perhekeskus tai toteutetaanko perhekeskustoimintaa tällä hetkellä? • Mitä hankkeissa kehitettyjä perhetyön toimintatapoja ja –muotoja on otettu käyttöön? <ul style="list-style-type: none"> ○ Jos ei ole otettu, niin miksi? • Kasperin –hankkeessa kehitettiin intensiiviperhetyön työmalli ja verkkopohjainen perhekeskus. Ovatko ne yhä käytössä ja kuinka toimivana niitä pidätte? (Järvi-Pohjanmaa) • Kasperin –hankkeessa kehitettiin perhetyön vertaisryhmiä ja avattiin perhetyössä toimivien työntekijöiden Millaisia vertaisryhmiä tällä hetkellä toteutate, ja kuinka toimivana niitä pidätte? • Miten työntekijöiden avaaminen on vaikuttanut työn tekemiseen? • Miten varhaisen tuen perhetyö on lisääntynyt? Millaista vaikutusta hankkeilla on ollut tähän? 	<p>Mitä ajattelet hanketyöstä?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitä mieltä olet perhetyön kehittämishankkeista? • Millaisia kokemuksia sinulla on hankkeista? <ul style="list-style-type: none"> ○ Millaisina olet nähnyt kehittämistavat? (toimiva/ei toimiva) • Toimivatko hankkeet mielestäsi kehittämisen välineenä? • Jos olet ollut mukana hankkeessa, miten näet niiden juurtuneen perhetyöhön? • Kuinka aktiivisesti mielestäsi hankkeisiin on osallistuttu? • Miten työyhteisössä on tiedotettu käynnissä olevista hankkeista? • Millaista osaamista hanketyö mielestäsi vaatii työntekijältä sekä työyhteisöltä?